Ніва

ISSN 0546-1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 42 (1692) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 16 КАСТРЫЧНІКА 1988 г. ЦАНА 20 зл.

ЖЫВЫ СЯРОД ЖЫВЫХ

Выдатны беларускі паэт **Аляксандр Прушынскі (Алесь Гарун, 1887-1920)** на працягу больш чым пяцідзесяці гадоў быў непрысутны ў беларускай савецкай перыёдыцы, падручніках гісторыі беларускай літаратуры. Аднак так было не заўсёды. Пасля ўзнікнення БССР, асабліва ў перыяд беларусізацыі прозвішча і творчасць Алеся Гаруна функцыянавалі ў беларускім культурным жыцці. Пад канец дваццатых гадоў быў падрыхтаваны да друку збор твораў паэта, у які ўвайшлі ўсе тады вядомыя творы Алеся Гаруна. Як вядома, у 1929 годзе распачаўся ў БССР перыяд сталінскага разгулу. Расправы чыніліся як над жывымі, так і над мёртвымі прадстаўнікамі беларускай культуры, навукі і літаратуры. Ганенні датычылі таксама і твораў Гаруна, якога ўжо дзесяць гадоў не было сярод жывых. Вершы, апавяданні і п'есы пісьменніка на працягу болей пяцідзесяці пяці гадоў не друкаваліся, а імя паэта не ўпаміналася ў падручніках па гісторыі беларускай літаратуры. Варта падкрэсліць, што як у даваеннай, так і ў Народнай Польшчы не выступалі ганенні на Гаруна. У міжваеннай Польшчы беларускі друк нераз пісаў аб Алесю Гаруну. Яго творы ёсць і ў „Хрэстаматыі" І. Дварчаніна. Пасля ўзнікнення БГКТ у „Ніве" паяўляліся час ад часу артыкулы аб гэтым паэце, а ў пачатку сямідзесятых гадоў я меў прыемнасць прысвяціць А. Гаруну многа адрэзкаў у сваім цыкле „Беларуская літаратура". Параўнаўча нядаўна пісаў аб ім у „Ніве" Янка Максімюк.

Варта адзначыць, што беларускія эмігранты ў 1962 годзе ў Мюнхене выдалі абшырны збор твораў пісьменніка „Матчын дар". На пачатку 80-х гадоў у БССР выступілі патрабаванні рэабілітацыі Гаруна. Вялікую актыўнасць у гэтай галіне праявіў наш зямляк, навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры Акадэміі навук БССР Уладзімір Казбярук. На працягу некалькіх гадоў прадстаўнікі бюракратычнай машыны паспяхова паралізавалі ўсе спробы рэабілітацыі Алеся Гаруна. Нарэшце, абсурднасць і антынароднасць такога падыходу да справы настолькі стала відавочнай, што апаратчыкі ўступілі, а ў 1988 годзе выйшла ў Мінску факсімільнае выданне „Матчынага дару" Гаруна і прыняты ў друк найабшырнейшы з усіх дагэтуляшніх збораў твораў гэтага пісьменніка. Зразумела, што ў новых падручніках па гісторыі беларускай літаратуры будуць апрацоўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці Алеся Гаруна.

У Польшчы ў васьмідзесятыя гады Алег Латышонак і яго бацька Юры Латышонак распачалі пошукі магілы Алеся Гаруна, які памёр у Кракаве ў 1920 годзе. Нарэшце ўдалося Алегу Латышонку знайсці магілу на Ракавіцкім могільніку. Бацька і сын звярнуліся да Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства з просьбай афарміць з адміністрацыйнымі ўладамі Кракава праўнае забеспячэнне магілы Гаруна і дазвол на пабудову на ёй помніка. Такое пісьмо было намі накіравана кракаўскім уладам і адыграла станоўчую ролю ў справе аховы магілы паэта. Пасля гэтага Латышонкі праявілі выключную энергію ў зборы сродкаў на пабудову помніка і сабралі іх ад беларусаў, раскіданых па свеце. Сабраўшы іх, заказалі помнік не ў Кракаве, а на Беласточчыне, бо хацелі, каб камень, з якога будзе збудаваны помнік, паходзіў з беларускай зямлі.

Адкрыццё помніка вызначана на 24 кастрычніка 1988 года. Адкрыццём зацікавіліся прадстаўнікі розных беларускіх слаёў у Польшчы. На жаль, знайшліся і такія, якія аб'ектыўна сышліся са сталіністамі і пачалі дзейнічаць у тым напрамку, каб БГКТ і ўвогуле беларусы не ангажаваліся ў справу адкрыцця помніка, „бо гэта зацея каталікаў у гонар рэакцыянера-католіка Гаруна". Аднак, нягледзячы на такія дзеянні, вялікая група беларусаў з Беласточчыны намервалася паехаць у Кракаў. Узнікла праблема даезду да Кракава. І тут многа добрай волі праявіў наш выдатны дзеяч з Орлі Анатоль Мартыновіч, які даў для гэтай мэты школьны (вялікі, су-

(Працяг на стар. 6)

Напярэдадні Дня настаўніка мы звярнуліся з некалькімі важнымі для беларускай справы пытаннямі да педагогаў школы № 3 у Бельску — найбольшай у Польшчы пачатковай школы, у якой усе дзеці вывучаюць родную беларускую мову. Сёння ў гэтай школе вучыцца 955 дзяцей, што складае каля 1/4 усіх вучняў у Польшчы, якія вывучаюць беларускую мову. У размове ўдзельнічалі дырэктар школы Васіль Ляшчынскі, намеснік дырэктара Вера Міхноўская, методык беларускай мовы Тамара Русачык, настаўнікі-беларусісты Марыя Базылюк і Міраслава Маркевіч, а таксама настаўніцы пачатковага навучання, якія ў сваіх класах самі вядуць урокі беларускай мовы, — Ніна Сычэўская, Стэфанія Красуцкая і Ларыса Бурыла.

„Ніва": — Школа № 3 у Бельску — гэта адзіная школа ў горадзе, дзе дзеці вывучаюць беларускую мову. Прычым, усе ў горадзе ведаюць, што ўжо само паступленне ў „тройку" азначае вывучэнне беларускай мовы. Ад гэтага правіла няма ніякіх выключэнняў: паступаеш у гэтую школу — значыць, выказваеш ахвоту вывучаць беларускую мову. І тым не менш, у вашу школу нялёгка запісаць дзіця ў першы клас. Чым вы гэта можаце тлумачыць?

Дырэктар школы Васіль Ляшчынскі: — Сапраўды, ахвотных вучыцца ў нашай школе ёсць вельмі многа. Школа наша не падлягае раяніраванню. Мы прымаем дзяцей з усяго горада і ваколіцы, гэта значыць, і з бліжэйшых вёсак, калі бацькі гэтага хочуць. На 955 вучняў у школе каля сарака дзяцей даязджае з вёсак — з Парцава, Праневіч, Левак, Пілікаў, Рыгораўцаў і іншых.

„Ніва": — Што адрознівае вашу школу ад іншых у Бельску?

Дырэктар: Апрача абавязку навучання беларускай мовы ды адмовы ад раяніравання — нічога.

„Ніва": — У горадзе гавораць аб высокім узроўні навучання ў „тройцы", аб тым, што абсалютная большасць выпускнікоў ідзе далей вучыцца ў ліцэй, а затым і ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Дырэктар: — Гаварыць аб узроўні школы — не мая справа.

(Працяг на стар. 3)

АМЕРЫКА, ЯКАЯ ТЫ?

ДРУГАЯ АЎТАРСКАЯ СУСТРЭЧА

Шэсць гадоў таму назад я першы раз сустрэўся з беларусамі, якія жывуць у Нью-Брансвіку. У часе апошняга майго знаходжання ў ЗША зноў была магчымасць сустрэцца са старымі знаёмымі. Можа, не ўсе чытачы ведаюць аб тым, што ў Амерыцы культурнае жыццё нацыянальных меншасцей канцэнтруецца пры касцёлах, бажніцах і цэрквах. А выглядае гэта так, што амаль усюды пад святынямі знаходзіцца свайго роду дамы культуры. У гэтых, калі так можна сказаць, падцаркоўных залах, праводзяцца даклады, аўтарскія сустрэчы, імяніны. Многія з гэтых мерапрыемстваў праводзяцца з алкаголем. Зразумела, што ўсё гэта для нас непрывычнае, бо што як што, але ў нас у будынку царквы, мабыць, нідзе няма бараў з алкаголем або такіх прыстасаванняў, як туалеты, а тут ёсць.

Мая аўтарская сустрэча супала тут з урачыстасцямі мясцовага маладога беларуса, які святкаваў свае дваццаць першыя ўгодкі. Парафія ў Нью-Брансвіку вядомая, між іншым, тым, што ад яе пайшоў так званы закалот. Ідзе тут гутарка аб глыбокім канфлікце ў Беларускай аўтакефальнай царкве, які грунтуецца на тым, што частка верных прызнае за галаву царквы біскупа Мікалая, а другая частка біскупа Брудскага. Ужо больш як сем гадоў вядуцца судовыя справы, якія падкопваюць матэрыяльна і маральна беларускую праваслаўную грамадскасць. А ўсё пачалося ад таго, што ў Нью-Брансвік быў запрошаны духоўны з Кляшчэляў Януоўскі. Частка царкоўных улад яго прызнала, а частка — не. Аднак, верныя з Нью-Брансвіка падтрымалі яго поўнасцю. З гэтага і пачалася зацяжная вайна. Прыхаджане з Нью-Брансвіка моцна сёння наракаюць на Януоўскага за тое, што ён іх нядаўна пакінуў і перайшоў у нейкую рускую царкву. Званіў да мяне Януоўскі, выказваючы ўласныя жалі. Я, зразумела, не ведаю дэталяў справы і не магу ў яе ўмешвацца. Няхай самі вернікі вырашаюць яе згодна са сваёй воляй і сумленнем. Хачу толькі сказаць, што шэсць гадоў таму назад віталі тут мяне Януоўскі, а сёння тут ужо іншы духоўны.

Найбольшай нечаканасцю была для мяне сустрэча аж з пяцю землякамі з Беласточчыны. З'ехала сюды сям'я амаль усіх Сапяжынскіх са Збуча: маці, бацька і сын. Прыехалі яны да сына і брата Якуба Сапяжынскага, які сем гадоў таму назад прыехаў сюды як псаломшчык. Сёння ён, наколькі мне вядома, ужо не духоўны. Ажаніўся, мае дзіця ці нават двое і, як гэта гаворыцца, урос у амерыканскую глебу. Гэта ён запрасіў сюды маці, бацьку і брата. Спатканне з „дынастыяй“ Сапяжынскіх мела для мяне асабісты аспект. Справа ў тым, што восем гадоў таму назад адзін з сыноў Сапяжынскіх — Казімір закончыў Беларускую філалогію і напісаў пад маім кіраўніцтвам магістэрскую работу. Зразумела, што было мне прыемна сустрэцца з амаль усёй сям'ёй майго былога вучня. Апрача Сапяжынскіх, сустрэў я ў Нью-Брансвіку і Віталя Макаца, вядомага нашага дзеяча на ніве беларускай песні. Дочкі Макаца няраз з вялікім поспехам выступалі на аглядах беларускай песні, а Віталь акампаніяваў дочкам на акардэоне. Сюды Макац прыехаў толькі на заробкі. Думаю, што вернецца зноў на Беласточчыну, зрэшты, Сапяжынскія-бацькі таксама. Гаварыў я сабраным аб усім тым, што мы робім на Беласточчыне для таго, каб не згінула на ёй найбольшая каштоўнасць — беларусчына. І сабраных заахвочваў, каб у нялёгкіх умовах чужыны таксама ратавалі нацыянальную беларускую субстанцыю. Вершы, якія я чытаў, таксама ілюстравалі нацыянальныя пачуцці і нацыянальныя ідэі.

І тут я ўручыў іменныя падзякі беларусам, якія ўнеслі грошы ў фонд Беларускага музея. Трэба сказаць, што беларусы ў Нью-Брансвіку характарызуюцца ў гэтай справе вялікай самаахвярнасцю. Асабліва многа зрабіў ініцыятар грашовых збораў пан Кажура, які абяцаў і далей прадаўжаць гэтую высакародную дзейнасць. Мушу прызнацца, што не абыйшлося тут без пэўнага інцыдэнта. Заключаўся ён у тым, што не ўсе ахвярадаўцы атрымалі бланкі падзякаў. Нешта паненкі з Галоўнага праўлення БГКТ пераблыталі і выпісалі бланкі не так як трэба. На шчасце, я меў запасныя бланкі, выпісаў іх і ўручыў падзякі ўсім тым, хто ўплачваў грошы. Найбольш цешыць тое, што нью-брансвікаўцы абяцалі збіраць грошы на музей у далейшым.

Пачуў я многа добрых слоў і пахвал, якія адносіліся да майго выступлення і маіх вершаў. Аднак, аб гэтым шырэй не буду гаварыць, каб не выявіць свайго самахвальства.

Найбольш мяне ўзрушыла тое, што сярод сабраных, як бы не было ў зале, якая належыць да праваслаўнай царквы, было досыць многа католікаў. Як высветлілася, паходзяць яны з Навагрудчыны, з-пад Баранавіч і Гродна. Усе яны падкрэслівалі, што рэлігійная розніца не павінна шкодзіць нацыянальнаму адзінству. Слухаў я і запісваў, што не чуюць гэтага шматлікія католікі з Беластока, якія гатовы табе перагрызці горла, калі ім скажаш, што яны беларусы. На жаль усё яшчэ жыве сярод нашай нацыі недарэчлівы погляд, што католік — гэта паляк, а праваслаўны — гэта рускі.

Спатканне ў Нью-Брансвіку было доўгае, каля дзвюх гадзін. І памяць аб ім застанецца і ў маёй галаве, і ў маім сэрцы.

Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

ВІКТАР БУРА

Дэлегат на XI З'езд БГКТ выбраны на справаздачна-выбарнай канферэнцыі Беларускага таварыства ў Нараўцы. Усе ўдзельнікі гэтага форума ведаюць яго з ранейшай арганізатарскай дзейнасці, калі быў ён паўштатным працаўніком Галоўнага праўлення на былы Гайнаўскі павет, наладжваў рознага роду мерапрыемствы, асабліва на тэрыторыі тагачасных грамадскіх рад нарадовых Нараўкі і Семяноўкі.

Віктар Бура з'яўляецца членам Галоўнага праўлення БГКТ, не фігурантам, як іншыя, а актыўным дзеячом. Неаднойчы на пленарных пасяджэннях ГП і БГКТ-оўскіх нарадах можна было пачуць яго выступленні, пранізаныя імкненнем да больш дзейснай працы ў той ці іншай дзялянцы.

Уключаецца ён у грамадскую працу і ў ТППР, якое мае многа падобных напрамкаў працы, як і БГКТ.

Нарадзіўся Віктар Бура ў 1936 годзе ў вёсцы Рыбакі, што ў Міхалоўскай гміне, а жыве цяпер у Гайнаўцы. Але на сваёй бацькаўшчыне ён часта бывае. Там мае ён нават пасеку, якая складаецца з 20 вуллёў, багатых мёдам. Ужо 26 год працуе ён у службе аховы здароўя, 11 год на пасадзе інспектара гігіены і аховы працы ў Гайнаўскім раёне. Свае абавязкі выконвае вельмі добра.

На яго думку, тады будзе адчувальная дзейнасць нашай арганізацыі сярод беларускага насельніцтва, калі ўсе нашыя літаратары з літаратурнага аб'яднання „Белавежа“, усе журналісты „Нівы“ і яе карэспандэнты ў вёсках і мястэчках, усе без выключэння штатныя працаўнікі ГП, члены ГП і члены паасобных аддзелаў разам з актывам гурткоў дружна возьмуцца за рэалізацыю заданняў, намечаных З'ездам БГКТ. А пакуль што гэтай дружнай і скаардынаванай працы няма і таму яна недастаткова адчувальная ў асяроддзі. (мх)

КАНФЕРЭНЦЫЯ Ў НАРАЎЦЫ

21 верасня г.г. на справаздачна-выбарнай канферэнцыі аддзела БГКТ у Нараўцы з цікавым і змястоўным дакладам выступіў яго старшыня Мікалай Павільч. У ім было сказана, што зроблена за справаздачны перыяд і чаго не ўдалося зрабіць і чаму. Са справаздачай рэвізійнай камісіі выступіў Мікалай Варанецкі. Затым адбылася плённая дыскусія. Датычыла яна розных спраў: як навучання беларускай мовы ў школах, арганізавання ў іх гурткоў БГКТ, інструктарскай і рэпертуарнай дапамогі харавым калектывам, а таксама іх убору ў нацыянальныя касцюмы, збору грошай і экспанатаў для Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы, супрацоўніцтва БГКТ з БССР і ў асаблівасці з Гродзеншчынай.

У дыскусіі выступілі таксама член ГП БГКТ Віктар Бура і член грамадскага камітэта пабудовы музея Янка Тапалянскі. Дэлегаты канферэнцыі выбралі праўленне аддзела ў ліку 16 асоб, а праўленне аддзела выбрала 7-асабовы прэзідыум.

Усе там хацелі, каб далей узначальваў аддзел Мікалай Павільч. Ён з'яўляецца адначасова начальнікам гміны. Гэта адзіны такі выпадак у беларускіх асяроддзях, калі начальнік гміннага ўпраўлення згадзіўся прыняць на сябе такую адказную грамадскую функцыю, які не адмаўляецца ад такога роду дадатковых абавязкаў, які ведае, што для дабра мясцовай беларускай арганізацыі можа зрабіць больш за іншых у Нараўчанскай гміне, тым больш, што ён сэрцам і душою адчувае беларускасць і адказнасць за яе лёсы. Ён заявіў, што на аўтарскія сустрэчы з „белавежцамі“ знойдзецца ў гміне ганарар, што ён дасць транспарт для збору экспанатаў у вёсках, што дапаможа і ў справе касцюмаў для харавых калектываў.

Сябра Мікалай Павільч сам падрыхтаваў даклад на канферэнцыю і вёў яе вельмі добра. Падчас выбараў ён згадзіўся ўвайсці ў склад 16-асабовага праўлення аддзела, а калі выбіралі яго прэзідыум, згадзіўся далей быць старшынёю. Яго намеснікам з'яўляецца Яўген Каліноўскі, сакратаром — Вольга Закройшчык, скарбнікам — Міхась Панфілюк і членамі: Валянціна Грыка, Кастусь Янцэвіч і Яраслаў Харкевіч. Старшыня рэвізійнай камісіі аддзела — Мікалай Тарадынка.

Дэлегаты на XI З'езд БГКТ: Мікалай Варанецкі, Віктар Бура, Міхась Панфілюк і Васіль Цялушэцкі. (мх)

КАНФЕРЭНЦЫЯ Ў ЧАРОМСЕ

Справаздачна-выбарная канферэнцыя Чаромхаўскага аддзела БГКТ адбылася 9 верасня. З дакладам, падсумоўваючым дзейнасць праўлення аддзела, выступіла яго старшыня Валянціна Ефімюк. Справаздачу рэвізійнай камісіі прачытала Лідзія Кузуб.

Удзельнікі дыскусіі падкрэслівалі, што беларускія перадачы ў Беластоцкім радыё карыстаюцца вялікім зацікаўленнем, але задавальнення было б яшчэ больш, каб яны працягваліся прынамсі гадзіну ў тыдзень. Недастатковая колькасць таксама аўтарскіх сустрэч нашых літаратараў са школьнікамі і насельніцтвам і зусім мала прыязджаюць з канцэртамі харавыя калектывы з беларускім рэпертуарам. Ёсць праблемы і з навучаннем беларускай мовы, расстаноўка гадзін гэтага прадмета незадавальняючая.

Удзельнікі канферэнцыі выбралі 16-асабовае праўленне аддзела. У склад Прэзідыума праўлення ўвайшлі: Валянціна Ефімюк — старшыня, Галіна Саўчынская — намеснік старшыні, Ніна Місюк — сакратар, Данута Гузейка — скарбнік, Валянціна Вярэмчук, Лідзія Назарук і Анна Андрасюк — члены.

Трохасабовую рэвізійную камісію ўзначаліў Мікалай Міхалюк. Дэлегатам на З'езд выбрана Валянціна Ефімюк.

У канферэнцыі ўдзельнічаў намеснік старшыні ГП БГКТ Кастусь Майсеня. (мх)

Настаўнікі бельскай школы № 3 (злева направа): Міраслава Маркевіч. Ніна Сычэўская, Ларыса Бурыла, Стэфанія Красуцкая, Вера Міхноўская. Тамара Русачык, Марыя Базылюк і дырэктар школы Васіль Ляшчынскі.

Фота Я. Чэрнякевіч.

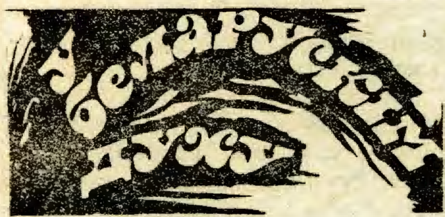

(Працяг са стар. 1)

Я магу падаць толькі некалькі лікаў. У апошнія гады 86—90 працэнтаў (у розныя гады па-рознаму) выпускнікоў паступае вучыцца далей у поўныя сярэднія школы. Для параўнання скажу, што сярэдняя ў гэтым сэнсе па краіне — 20 працэнтаў. Каля 60 працэнтаў нашых вучняў застаецца вучыцца ў беларускім ліцэі, з якім школа звязана не толькі супольнымі сценамі, але і супольнымі мэтамі і супольнай традыцыяй беларускага навучання. Ранейшая канцэпцыя адзінай беларускай школы ад першага класа да матуры аказалася вялікай справай. Гэтага недаацанілі калісьці ў Гайнаўцы, і, як мне здаецца, прайгралі. Аб узроўні навучання сведчаць таксама вынікі прадметных алімпіяд. Ад пачатку іх увядзення школа мела 93 ваяводскіх лаўрэатаў, гэта ў сярэднім каля 10 лаўрэатаў штогод. Таксама і ацэнкі нашых вучняў на ўступных экзаменах пацвярджаюць у пераважаючай большасці ацэнкі, выстаўленыя вучням у школе.

„Ніва“: — Добрыя вынікі ў навучанні — гэта ваша радасць і дзяцей, і настаўнікаў. Але праца ў школе — не адна прыемнасць. Што вам найбольш дакучае ў штодзённай працы?

Дырэктар: — Школа душыцца ад цеснаты. Некалькі гадоў назад нам удалося сіламі бацькоў і грамадства пашырыць школьны будынак на некалькі класных пакояў. Але тады, калі пачыналі разбудову, у школе было 400 вучняў, калі ж закончылі, прынялі 700. А цяпер у школе ўжо 955 вучняў. Вучацца дзеці на дзве змены: 31 клас у 16 класных пакоях.

„Ніва“: — Памятаю, што яшчэ ў час разбудовы востра ставілася справа пабудовы спартыўнай залы. Як ведаем, нічога тады з гэтага не выйшла. Мінула некалькі гадоў, а ўрокі фізкультуры адбываюцца далей на панадворку або ў школьных калідорах.

Дырэктар: — Без спартыўнай залы школа працаваць нармальна не можа. Але ўсе нашы просьбы ў асветных улад ніякіх вынікаў не далі.

Пры школе арганізаваўся грамадскі камітэт пабудовы спартыўнай залы. Настаўнікі, бацькі і дзеці старэйшых класаў ужо рыхтуюць месца пад будучую залу, але без дапамогі дзяржавы ў сённяшніх умовах такую спартыўную залу пабудаваць немагчыма. Спадзяемся, што ваяводскія ўлады не пакінуць нашу грамадскую ініцыятыву без дапамогі.

„Ніва“: — А што могуць сказаць настаўнікі-практыкі аб умовах, у якіх навучаецца беларуская мова ў школе?

Методык беларускай мовы Тамара Русачык: — У гэтым годзе ўсе школы Бельшчыны перайшлі на навучанне беларускай мовы 4 разы ў тыдзень. Гэта дае магчымасць больш увагі прысвяціць зацікаўленню вучняў, уводзіць на ўроках гульневыя элементы, песенныя, рытмічныя. У апошні час мы пачалі праводзіць на ўроках беларускую фізкультурна-музычную мінутку. Дзеці вельмі любяць таксама разыгрываць чытанкі па ролях, наогул, просяць разам пагуляць у нешта.

„Ніва“: — Гэта, вядома, у малодшых класах. А што ў старэйшых?

Настаўніца Марыя Базылюк: — У старэйшых класах важная роля прыпадае беларускаму выхаванню. Не толькі вывучэнне мовы і літаратуры, але і зразуменне ўласнай прыналежнасці да народу, фармаванне зацікаўлення да нашай гісторыі, да мінулага. Гэта разумеюць і бацькі, калі запісваюць дзяцей у нашу школу. Ведаюць, што тут дзеці, хоць часта польскамоўныя, прабываючы ў свойскім асяроддзі, застаюцца беларусамі. Я не раз бачу, бываючы з моладдзю на рэйдах, на экскурсіях, як тыя, што раней не гаварылі па-беларуску, пераходзяць на родную мову ў размовах з равеснікамі. Выхоўваць дзяцей у беларускім духу — гэта не менш важна, чым навучанне самой мовы.

„Ніва“: — А як выглядае справа з дапаможнікамі ў навучанні беларускай мовы?

Тамара Русачык: — Пакуль што найбольш клопатаў з падручнікам для 6 класа — яго проста ўжо няма. Стары зношчыўся фізічна. Новы, ужо зроблены, знаходзіцца ў друку. Калі з'явіцца ў продажы — невядома. Іншыя падручнікі пакуль што ёсць.

Настаўніца Стэфанія Красуцкая: — Чаму нашы беларускія падручнікі, нават тыя новыя ўжо, такія шэрыя, сумныя, някія. Вось хоць бы самы апошні, сёлета выйшаў з друку — падручнік для трэцяга класа. Гэта тоўстая кніжка, вельмі шэрая, напісаная дробненькімі літаркамі, без каляровых малюнкаў. Ледзь не ўніверсітэцкі скрыпт. А гэта ж кніжка для вучняў трэцяга класа! Няма ніякага параўнання з кніжкамі па польскай мове.

Намеснік дырэктара Вера Міхноўская: — Праўда. Ды яшчэ няма ніякіх іншых дапаможнікаў у навучанні. Каб хоць штонебудзь з таго, што ёсць у навучанні для польскай мовы. Настаўнікам вельмі патрэбны дапаможнік з песнямі для дзяцей на беларускія ранішнікі ці для малодшых на фізкультмінуткі. Ды і наогул вялікі клопат з рэпертуарам для школьнай самадзейнасці на беларускай мове.

Настаўніца Ларыса Бурыла: — Нядаўна мы атрымалі з БССР новыя буквары. Вельмі прыгожыя, каляровыя. Шкада, што няма такіх кніжак для іншых класаў.

„Ніва“: — Нельга ў сённяшняй размове не ўспомніць аб ролі беларускай школы і яе настаўнікаў у актывізацыі беларускага асяроддзя ў Бельску.

Тамара Русачык: — У апошнія гады нашы настаўнікі прынялі на сябе абавязкі арганізавання шматлікіх беларускіх мерапрыемстваў у нашым горадзе. Ад часу, калі дырэктар нашай школы стаў старшынёй аддзела БГКТ у Бельску, завязалася вельмі плённае супрацоўніцтва паміж школай, аддзелам БГКТ і Домам культуры, якім кіруе вядомы ў нашым асяроддзі арганізатар музычнага жыцця і кіраўнік і душа калектыву „Васілёчкі“ Сяргей Лукашук. Ён жа і стваральнік двух дзіцячых музычных калектываў — вакальнага „Нашы дзеці“ і вакальна-музычнага „Жучкі“. Дзякуючы суполцы — школа—БГКТ—Дом культуры — многія цэнтральныя мерапрыемствы БГКТ пераехалі ў Бельск з Беластока. Таксама і ў праграму Дзён Бельска, якія адбываюцца штогод, дзякуючы ім, на стала ўведзены Дзень беларускай культуры. А дзякуючы штодзённай працы беларускай інтэлігенцыі ў асяроддзі, многія бельскія беларусы пачалі ганарыцца ўласнай багатай культурай, прыгажосцю нашых песень і нашай мовай. Частымі сталі ў Бельску беларускія канцэрты нашых калектываў ды і гасцей з Беларусі.

І кожны з настаўнікаў беларускай школы ў Бельску адказвае за нейкую канкрэтную дзялянку працы для беларускага асяроддзя. У школе існуе вялікі 60-асабовы школьны хор, два школьныя тэатры, гурткі беларускай дэкламацыі, этнаграфічны, прадметныя па беларускай мове і шмат іншых. Выхаванне моладзі ў беларускім духу ідзе шырокім фронтам усёй настаўніцкай дзейнасці, як у школе, так і па-за ёю.

Напярэдадні настаўніцкага свята, карыстаючыся нашай размовай, віншуем усіх настаўнікаў і жадаем ім усяго найлепшага як у асабістым жыцці, так і ў іх высакароднай працы.

Размову вяла

Яніна Чэрнякевіч

АСВЕТНАЯ ДЭЛЕГАЦЫЯ З БЕЛАРУСІ Ў БЕЛЬСКУ

У палове верасня ў Польшчы прабывала дэлегацыя Міністэрства асветы БССР, 4 асобы. У суправаджэнні нашых асветных улад госці былі ў Бельску на канцэрце „Васілёчкаў“ і некаторых школьных калектываў. Канцэрт падрыхтаваў Сяргей Лукашук. Потым дэлегацыя наведала беларускі ліцэй імя Б. Тарашкевіча і сустрэлася з настаўнікамі і моладдзю. Дырэктар ліцэя А. Карпюк выступіў з гістарычным нарысам аб школе, расказаў пра дасягненні і праблемы школы — ён асабліва падкрэсліў вялікія недахопы па забеспячэнню школы сучаснай беларускай літаратурай і падручнікамі для навучання роднай мовы. Гэтай праблемы, сцвердзіў дырэктар, без дапамогі з боку Беларускай ССР мы самі не вырашым. Калі кнігі і іншыя выданні не будуць сістэматычна паступаць у школы і ў школьныя бібліятэкі, а таксама і ў публічныя бібліятэкі, то ўзровень навучання беларускай мовы будзе зніжацца.

Госцям-асветнікам з Беларусі была прадстаўлена таксама дзейнасць БГКТ у галіне развіцця беларускай асветы, яго дапамога школе ўсімі даступнымі сродкамі, роля ў гэтым „Нівы“ і выданняў БГКТ, а асабліва беларускага календара.

На сустрэчы была гутарка аб тым, што рашаць такія праблемы паможа падрыхтаваная ўмова аб супрацоўніцтве паміж Міністэрствам асветы БССР і польскім Міністэрствам нацыянальнай адукацыі.

Янка Зенюк

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

8. Мерыдыянальная ізаглосная мяжа.[1]

На тэрыторыі Беларусі праходзяць мерыдыянальныя ізаглосы.[2]

Мерыдыянальная ізаглосная мяжа не можа разглядацца як вынік нядаўняй і непрацяглай раз'яднанасці заходняй і ўсходняй частак Беларусі. Нават павярхоўны погляд на характар размежавання і варыянтнасці з усходніх і заходніх бакоў ад мерыдыянальных ізаглос схіляе да думкі, што гэтыя ізаглосы неаднолькавыя па паходжанню, што складваліся блізкія па паходжанню мерыдыянальныя межы паміж лексічнымі адрозненнямі рознымі шляхамі і не ў адзін і той жа гістарычны час. Пры гэтым нават не ўсе лексічныя, а тым больш фанетычныя і граматычныя ізаглосы мерыдыянальнага паходжання, як паказвае іх аналіз, можна звязваць з гістарычнымі або палітычнымі бар'ерамі падобнага роду. Трэба думаць, што палітычныя межы найбольш часта служаць моўнымі бар'ерамі. Фарміраванне гэтых межаў, аднак, знаходзіцца ў залежнасці ад геаграфічных, культурна-гістарычных і субстрактных з'яў.

Мерыдыянальныя ізаглосы падзяляюцца на дзве групы. I. мерыдыянальныя ізаглосы з усходнім сумяшчэннем; II. мерыдыянальныя ізаглосы з заходнім сумяшчэннем.

I. Мерыдыянальныя ізаглосы з усходнім сумяшчэннем.

Галоўнае месца ў гэтай падгрупе належыць ізаглосам лексічных адрозненняў, на захадзе *каваль* — на ўсходзе *каваль, кузнец*; на захадзе *хворы* — на ўсходзе *хворы, бальны*; на захадзе *гной* — на ўсходзе *гной, навоз*; на захадзе *зязюля* — на ўсходзе *зязюля, кукушка*; на захадзе *хустка* — на ўсходзе *хустка, платок*.

Мерыдыянальныя ізаглосы з усходнім сумяшчэннем падзяляюцца на дзве падгрупы: 1) мерыдыянальныя ізаглосы з поўным сумяшчэннем; 2) мерыдыянальныя ізаглосы з частковым сумяшчэннем.

Пры мерыдыянальных ізаглосах з поўным сумяшчэннем усходняга варыянта з заходнім выступае на ўсёй тэрыторыі ўсходняй часткі Беларусі, а пры мерыдыянальных ізаглосах з частковым сумяшчэннем сумяшчэнне ўсходняга варыянта з заходнім выступае толькі на частцы ўсходу Беларусі.

Размежаванне мерыдыянальных ізаглос з усходнім сумяшчэннем на два віды таксама з'яўляецца падставай для неаднолькавых меркаванняў адносна фарміравання кожнай з іх пасобку і адносна ўзнікнення канкрэтных супрацьпастаўленняў абодвух відаў.

Ізаглосную мяжу адзначаных лексічных з'яў можна тлумачыць з дзвюх пазіцый: 1) як рэлікт або рэшткі мяжы нейкіх асобных дыялектных сістэм мінулага, а гэта абазначае, што адпаведныя ізаглосы склаліся ў выніку размяшчэння дыялектных сістэм, звязаны з імі і абумоўлены імі ў сваім геаграфічным паходжанні; 2) як вынік тых ці іншых узаемадзеянняў самой беларускай дыялектнай мовы і як вынік розных змяненняў у ёй пад уплывам суседняй моўнай сістэмы, а не як дыялектную мяжу. Пры такім падыходзе ізаглосная мяжа адзначаных лексічных з'яў з дыялектным падзелам мовы не звязана. Яна ставіцца ў залежнасці толькі ад гістарычнай сувязі насельніцтва.

Разам з прадметамі або паняццямі аб іх словы пераходзяць з адной моўнай сістэмы ў другую і замацоўваюцца там, таму што іменна словы, а не якія-небудзь іншыя элементы структуры мовы служаць непасрэднымі абазначэннямі паняццяў. Словы могуць пераходзіць хутчэй і інтэнсіўней, чым іншыя з'явы моўнай структуры. Лексічныя ізаглосы не могуць быць наогул надзейным сведчаннем тэрытарыяльнага пашырэння і межаў моў або дыялектаў.

Мерыдыянальныя ізаглосы з усходнім сумяшчэннем больш падстаўна разглядаць як мяжу моўнай або дыя-

(Працяг на стар. 11)

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

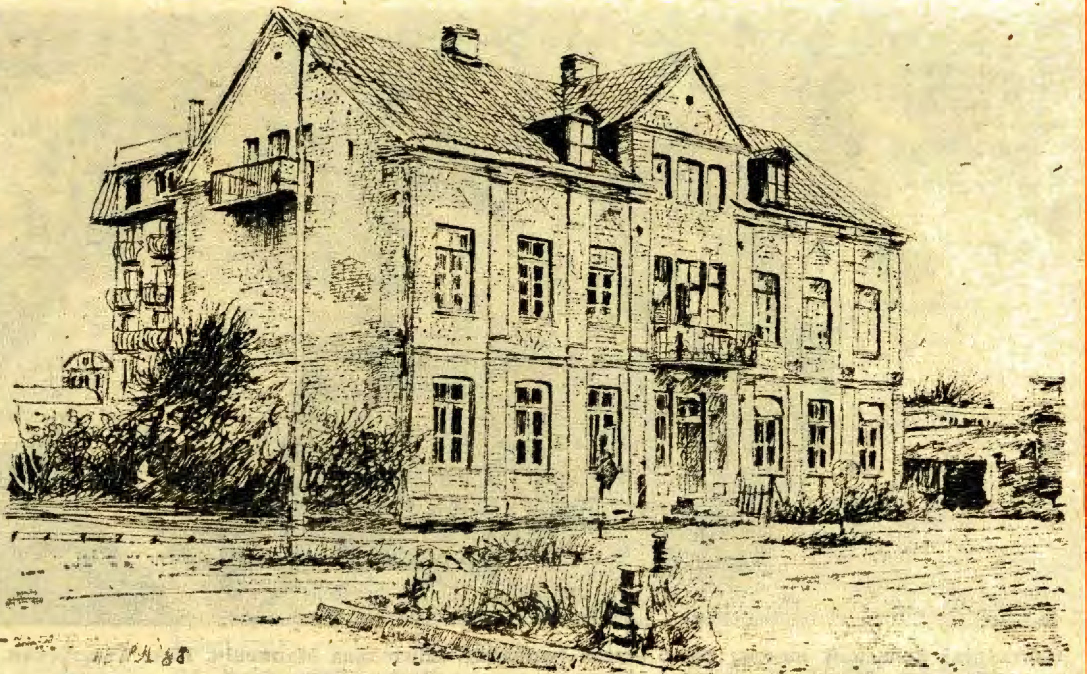

Стары Беласток. Вул. Батанічная. Мал. У. Петрука.

КРЫЎДНА ЗА МІНСК

У „Ніве" № 39 (1689) ад 25 верасня 1988 года паявіўся апошні рэпартаж Міхася Шаховіча з цыкла „Знаёмства з Беларуссю" — „Развітанне". Паколькі быў гэта рэпартаж аб побыце ў Мінску, а не нейкае эсэ, у якім дазволены былі б паэтычныя няўсцісласці (зрэшты, аўтар прабуе заглянуць у гісторыю ў ролі знатака), лічу, што нельга даравацъ яму некаторыя пагрэшнасці з зусім не такой яшчэ старой гісторыі.

Вось хаця б такі факт. Аўтар піша: „Сталіца Беларусі некалькі гадоў таму назад увайшла ў дзесятае стагоддзе свайго існавання. Гэта шмат. Праўда, цяжка супастаўляць яе са старажытнымі: Вавілонам, Афінамі ці Рымам, але параўнаўча гэта горад стары. Аднак стары горад ён анічуць не прыпамінае сваім выглядам. Хаця і пражыў Мінск 1100 дзён фашысцкай акупацыі, то не быў разбураны".

Міхась! Мінск менавіта таму і не напамінае стары горад, бо быў у 80 працэнтах разбураны. Памятаю Мінск сорак чацвертага года. Бацька першы раз узяў мяне з сабой у горад. Першы раз пасля вызвалення Мінска. Мне тады было якраз сем гадоў, але помню як цяпер, як выйшлі мы на вуліцу Савецкую (сёння праспект У. Леніна). Фактычна нельга было назваць яе вуліцай. Была гэта тады не такая рака, як уяўляецца цяпер М. Шаховічу. Можна было б яе назваць ракой, але была яна нейкая аціхшая, як бы высахшая... Па абодвух яе берагах тырчэлі адны руіны. Ідучы ў горад з боку Лагойскай шашы (сёння вуліца Якуба Коласа), мы ўбачылі на Камароўцы інстытут фізкультуры, які неяк захаваўся, каля вуліцы Садовай (цяпер Янкі Купалы) пад горку, адзінока тырчэла электрастанцыя (там каля яе стаіць сёння новы цырк). На гары з правага боку высіўся толькі Оперны тэатр, захаваўся таксама, здаецца, Дом афіцэраў, вялікі комплекс Дома ўрада і некаторыя старыя будынкі побач яго. Была развалена амаль поўнасцю Саборная плошча (не ведаю, калі назвалі яе Плошчай свабоды, але мая бабуля тады называла яшчэ Саборнай) і г.д. і т.п. Мала які дом уцалеў у цэнтры Мінска.

А ты, Міхась, убачыў новы Мінск, адбудаваны з вялікім высілкам у канцы саракавых — пачатку пяцідзесятых гадоў і несамавіта разбудаваны ў апошнія гады, і ўцешыўся, што Мінск, хаця перажыў 1100 дзён фашысцкай акупацыі, то не быў разбураны. Можаш быць упэўнены, што гэтыя дні даліся Мінску ў знакі. І пра гэта, думаю, можна было б даведацца не з адной кніжкі ці даведніка.

І яшчэ адна ўвага. У Мінску надта папусцела, калі пабудавалі метро. Міхась Шаховіч гэтага горада не ведаў раней. Ён піша: „Ніколькі не адчуваецца, што Мінск налічвае 1 мільён 600 тысяч жыхароў. Параўноўваю яго з Варшавай, якая па колькасці насельніцтва больш-менш такая самая. Там бегатня, шум і грукат, быццам бы ёнчыць час, які змушаюць паспешыць сваю плынь. Тут дыхаецца спакайней і адносіцца ўражанне, што жыве ў сталіцы Беларусі, ну, скажам, усяго толькі некалькі сотень жыхароў". А я думаю, што калі ў Варшаве пабудуюць метро, дык і там наверсе адразу паспакайнее.

Ада Чачуга

НЕ ПАМРУЦЬ!

Сяджу я гэта на гайнаўскай станцыі ды чытаю „Ніву". Раптам нехта спыняецца каля мяне і кажа: — Чэсць! Падымаю я галаву і бачу — стаіць перада мною нейкі хлопец, фактычна: мужчына. Гэта ж Андрэй, сябар з даўняе школьнае пары.

— Ледзьве пазнала я цябе, — кажу яму.

— І я, — адказвае ён. — І я цябе ледзь-ледзь пазнаў.

— Ну, як пажываеш?

— От, няма чым хваліцца... А што ў цябе?

І так пачалася наша сумная гутарка двух дарослых, якім не ўсё ў жыцці склалася як хацелася.

— Прадаў я „малюха", — кажа ён. — Хацеў купіць „тарпана", — і дадае, што гэта добрая аўтамашына. — Але прасілі многа за яго. Адкуль я ім вазьму столькі? Каб хоць збавілі на пару сотняў тысяч...

— Мусіць, ты сёння „зялёнага бога" бачыў? — папытваю я з пасмешкай. — Гараю ад цябе дыхаціць...

— Ну, выпіў lampkę wina, — пашпанёрыў ён беларуска-польскім жаргонам. — Адзін я, то і што мне больш трэба?

— Дзеўкі ад гаспадарак бягуць стрымгалоў, зямлі рабіць не хочуць і кароў даіць...

— От, знайшоў бы яшчэ, але пакуль не хачу жаніцца...

— Жанчыне на гаспадарцы заўсёды горай, чым мужчыне, — кажу я і ён як бы злуецца на мяне за гэта.

— Машынамі ўсё раблю, — кажа. — Бабе толькі домам займайся...

— Які ты дзіўны і неспасцярожлівы, — ускрыкваю я. — Машынаў гаспадарам прыдумалі нямала, а вось гаспадыням не вельмі...

— Чаму так кажаш? І пральк і ж ёсць, мыць самой не трэба лахманы, і даілкі ёсць, самой кароў даіць не трэба, і нават кухонны аўтамат пасуду сам памые за гаспадыню.

— Але дзяцей аўтамат табе не пагадуе, — упіраюся я. — Трэба каля іх тэпаць ад рання да ночы, і ўсё ў лямантце.

— А ў горад дзяўчына папрэ, то што: аўтамат ёй там малюту гадуе, калі замуж выйдзе? Зрэшты, за каго яна замуж пойдзе ў Беластоку, калі там на аднаго кавалера паўтары дзеўкі ўжо назбягалася з вёсак, гэ-гэ... Яшчэ агледзяцца яны, што пакінулі і куды забеглі! — гаварыў ён, і нават без злосці, як той, хто пэўны свайго. — Я на сваёй гаспадарцы, калі буду ўпарты, магу зарабляць мільёны. Спрабуй ты зарабіць тыя мільёны, бегаючы на фабрыку, бы на паншчыну.

— Але і напрацуешся не так, як у горадзе..., — ён пераставаў мяне слухаць.

Сказаў:

— Успомніш мае словы: будуць яшчэ варочацца ў вёскі гэтыя нашы гарадскія „бежанцы". Канчаюцца часы, калі можна было мала рабіць і някепска жыць. Нарэшце ідуць такія часы, калі перастануць за паўдарма грошы даваць: хочаш добра жыць, то працуй, а не хочаш, то як сабе хочаш, бо за нішто плаціць не заплацяць.

„Ну, — падумала я, — не памруць нашы вёскі, калі ёсць такія маладыя гаспадары, як гэты Андрэй з Баб'яй Гары!"

Аўрора

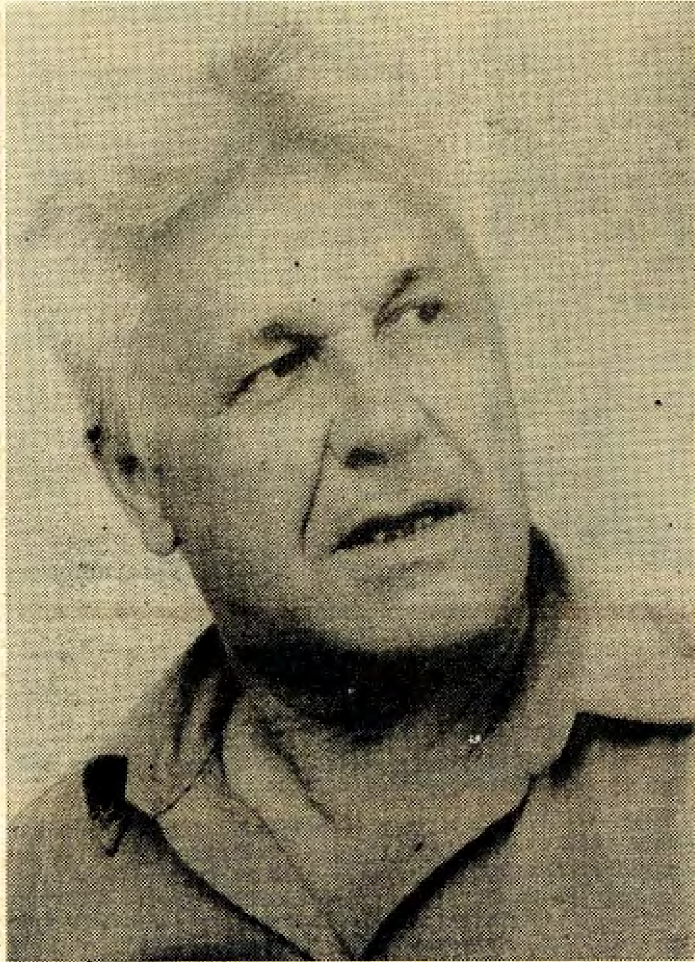

Васіль Петручук — „Ад пастушка да „Пожні"

ГАВОРАЦЬ НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ

— Вы былі адзіным карэспандэнтам з горада Беластока. Як пачалося?

— Калі я ў 1965 г. вярнуўся з Варшавы ў Беласток, пачаў чытаць „Ніву". А пасля пачаў і пісаць недарэчлівыя кароценькія інфармацыі.

— Яны не былі, Васіль, недарэчлівыя. Вы пісалі ў іх аб надзённых справах горада, часта крытыкуючы розныя непаладкі. Такія інфармацыі з горада „Ніве" былі і ёсць патрэбны.

— ...І пачаў часта заходзіць у рэдакцыю „Нівы". Я знайшоў тут сваю зямлю, свой родны куточак, дзе мог вучыцца беларускай літаратурнай мове, якой я дагэтуль не ведаў. У Варшаве і яшчэ раней я гаварыў на сваёй грабавецкай гаворцы. Калі больш зжыўся з рэдакцыяй, напісаў свой першы літаратурны твор на гаворцы п.з. „Закалядаваў". Ён быў надрукаваны 5 студзеня 1975 г. Ад гэтага і пачалася мая літаратурная творчасць.

— Але я хацела б вярнуцца яшчэ да вашай карэспандэнцкай дзейнасці. Пагаворым аб формах вашых карэспандэнцый. Там жа былі крытычныя, палемічныя, сатырычныя карэспандэнцыі, фельетоны.

— Ніхто цяпер не памятае, што я прыдумаў рубрыку „Якія мы людзі", у рамках якой зрадзілася як бы новая рубрыка „Цалаваць ці не цалаваць" (рукі жанчын). Я сам і многія іншыя пісалі тады пра тое, якія мы людзі ёсць і якія павінны быць. То ж помніце, Вера, на гэтую тэму дыскусія бурліла некалькі гадоў.

— У вас добрая беларуская мова. Як навучыліся?

— Тут, у рэдакцыі. Я ж за гэтую навуку заўсёды вас асабіста хвалю і хвалю. Некалі Віктар Рудчык у радыёперадачы запытаў мяне, адкуль ведаю беларускую мову. Я праўду сказаў, што ад Веры Валкавыцкай і Марысі Федарук, якія мяне заўсёды папраўлялі і тлумачылі. Я ж ад вас нават кніжку атрымаў „Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" з дэдыкацыяй, якую помню: „Васі Петручуку за тое, што так цудоўна вывучыў беларускую мову".

Калі вы да ўспамінаў, то і я раскажу адзін прыклад, як мы вучылі вас беларускаму правапісу і беларускаму вымаўленню. Неяк папраўляючы ваша вымаўленне, я сказала, што ў беларускай мове літара „о" выступае толькі пад націскам. Вы глянулі на мяне і я зразумела, што вы адразу ўлавілі істоту гэтага граматычнага правіла. Але яшчэ пытанне да вас як карэспандэнта. Спецыфічнай для вас была рубрыка „З маёй званіцы". Чаму вы яе закрылі? Тэмаў не хапіла?

— Тэмы ёсць. Ды ў нейкім моманце я адчуў сябе як бы непатрэбным. Маё выступленне на старонках „Нівы" ў дыскусіі аб моладзі вельмі востра скрытыкавала Ангеліка Савіцкая. Я хацеў адказаць ёй на старонках „Нівы" ды мне ў рэдакцыі выяснілі, што не адзін я маю рацыю. І я неяк прыціх. Ну і самі вы бачылі адносіны да карэспандэнтаў з боку БГКТ і рэдакцыі. Было ж святкаванне 30-годдзя БГКТ і „Нівы" і ніхто словам не ўпамянуў пра карэспандэнтаў „Нівы". Як крыўду гэта адчуў не адзін я. І Грыша Мароз пісаў аб гэтым. Па-мойму, калі ёсць карэспандэнты, значыць яны патрэбныя. Аб іх ролі і заданнях на нашых з'ездах многа гаварылася, мы стараліся, як маглі.

— Вы лічыце, што патрэбны з'езды карэспандэнтаў і кантакты паміж імі і рэдакцыяй?

— Так! Успомніце гады, калі „Ніва" мела шмат выдатных карэспандэнтаў: Вайсковіч, Шчасновіч, Сідарук, Семянюк, Мароз, Дзед Кастусь, Байко, Жэня Мартынюк, Гаўрылюк, Закройшчык, Маўчун, Кірылаў і многія іншыя. Людзі нават здалёк ахвотна прыязджалі на з'езды, дзяліліся сваімі думкамі, раіліся, як пісаць, вучыліся. А потым, як кураняткі тыя, разбегліся, перасталі пісаць.

— Дадам яшчэ, што мы вялі конкурс на найлепшага карэспандэнта года. За год мы на старонках „Нівы" публікавалі па 700—800 карэспандэнцый. У нас бывала да 100 пішучых карэспандэнтаў.

— Найлепшыя карэспандэнты атрымлівалі ўзнагароды і гэта падтрымлівала іх актыўнасць.

— Як не гавары, а прыдалося б, Васіль, адрадзіць рубрыку „З маёй званіцы". Малавата ў „Ніве" лёгкіх матэрыялаў, над якімі можна пасмяяцца, адпачыць.

— А я вось і напісаў матэрыял для „З маёй званіцы", аб адрамантаваным нядаўна беластоцкім рэстаране „Асторыя".

— Рэдакцыя лічыць, што трэба пашырыць публікацыю матэрыялаў аб горадзе Беластоку, дзе жыве вельмі многа беларусаў, для якіх усе тэмы горада — іх тэмы. А цяпер аб вашай кніжцы. Вы сталі надта слаўным аўтарам „Пожні". Выйшлі вы з „Нівы", як, зрэшты, і ўсе іншыя нашы паэты і пісьменнікі. Давайце прывядзем пару выказванняў аб вашай кніжцы. Вось прафесар Т. Позняк з Вроцлава піша: „Рэч цікавая, патрасаючая, беспрэтэнцыёзная па форме. Жывая мова!" Аляксандр Баркоўскі з Мінска, БССР: „Прачытаў кніжку Васіля Петручука „Пожня". Чытаў, як кажуць, на адным дыханні... Чытаў яе ўголас і хлопцам на рабоце ў час абедзеннага перапынку. Яна ўсім спадабалася. Увогуле шмат хто тады даведаўся, што ў Польшчы жывуць беларусы, выходзяць кнігі і „Ніва".

Якая была ваша дарога да кніжкі ад першай літаратурнай спробы на старонках „Нівы"?

— Пасля замалёўкі „Закалядаваў" я неяк знoў прынёс у рэдакцыю „Успаміны пастушка". Паказаў Яновічу, які мне трапіў на вочы. Ён сказаў: „А ты напішы кніжку!". І я пачаў яе пісаць.

— Як ішло пісанне?

— Я пісаў вельмі сістэматычна і ўпарта і напісаў гэту кніжку на працягу года. А потым яна некалькі год ляжала ў ГП, пакуль Валкавыцкі неяк не спытаў мяне, што з маёй кніжкай. Я за яго парадай пайшоў у ГП, каб забраць яе, але тады ўжо выслалі яе ў МУС. Там зноў яна канула на доўгі час. Адным словам, доўга яна вандравала ў пошуках белага свету.

— Колькі год ад напісання?

— Сем год.

— І пытанне, якое вам задаюць у лістах: ці будзе працяг?

— Над працягам мучуся, пішу, пакутую.

— Які загаловак і змест?

— Рабочы загаловак „Паганец", а тэма — далейшае маё жыццё. Паралельна пішу і кнігу „Ой, чыя то хата".

— Аб чым гэтая?

— Аб вясковым жыцці ў даваенны час на беларускай вёсцы.

— Ці вернецеся да карэспандэнцкай дзейнасці?

— Калі будзе служыць здароўе і рэдакцыя захоча публікаваць мае матэрыялы, дык у мяне няма перашкод. Карэспандэнты „Ніве" неабходныя. Яны ахопліваюць шырокае асяроддзе і шырокі круг тэмаў. Там, у тэрэне, ёсць аб чым пісаць — штодзень новая тэма: то скуп, то вугалю не давезлі, то камінар бярэ грошы за нішто, то ў гміне бюракратычная вазня і т.д. і т. п. Уся гэтая, жыццёва важная, праблематыка павінна з усёй сваёй бурлівасцю вярнуцца на старонкі „Нівы".

Інтэрв'ю ўзяла
Вера Валкавыцкая

НАШЫ ЛЮДЗІ

Здаецца, словы простыя: нашы людзі. Калі ж задумаешся, дык словы маюць глыбейшы сэнс: наш чалавек — свой чалавек — добры чалавек.

Год таму назад я пабываў у многіх школах Беласточчыны, дзе дзеці і моладзь вывучаюць беларускую мову.

Я не ведаю, як іншыя аўтары ўспрымаюць сустрэчу з дзецьмі і настаўнікамі гэтага прадмета, але я — заўсёды з хваляваннем. Хваляванне мае ўзнікае з таго, што куды б чалавек не заехаў, усюды ён — сваяк. Ці ж не прытакне маёй думцы інспектар ГП БГКТ пані Анна Бжазоўская?

Як тут не хвалявацца, калі пасля сустрэчы з вучнямі чацвертых класаў Беларускага ліцэя ў Бельску-Падляшскім настаўніцы Зінаіда Дэм'янюк і Вера Рышчук хуценька зноў паклікалі мяне на сустрэчу з трэцякласнікамі таго самага ліцэя, ды апрача сардэчнасці, сяброўскай апекі і кветак яшчэ ўзнагародзілі мяне (як бы ведалі, што я за ім прападаю) пласцінкай з баладамі і песнямі Булата Акуджавы.

Як не хвалявацца, калі сустракаеш на сваёй дарозе такіх людзей, як Тамара Русачык, Аня Шыманская з Орлі, настаўнікаў з Дубяжына, Пашкоўшчыны, Рыбалаў ці Пасынак?

Гэта людзі, якія не баяцца і не шкадуюць, што нарадзіліся беларусамі. Як жа прыемна было слухаць, калі, чакаючы ў Бельску цягніка, чатыры хлопцы ў ваеннай форме — іх выхаванкі — без ніякіх комплексаў гутарылі на роднай мове.

Ці ж гэтую масу нашых людзей можна зраўняць з той кольчасцю, якая нас кампраметуе? Што гэта за людзі, якія гатовы выкарчаваць усе свае карэнні, а дзяцей гадаваць на чужой глебе, якая ўжо ніколі не дасць такога соку, які дае родная зямля, родны сад, родная рэчачка, родныя песні, родныя казкі, родныя звычаі і родны народ! Я асабіста лічу, што усе людзі, якія не цікавяцца сваёй гісторыяй і будучыняй, з'яўляюцца людзьмі ўсяго толькі з назвы; яны пустыя душою, слабыя воляй. Гэта чалавечыя цені.

І таму менавіта на вока просты сказ — нашы людзі — не такі ўжо і просты.

Васіль Петручук

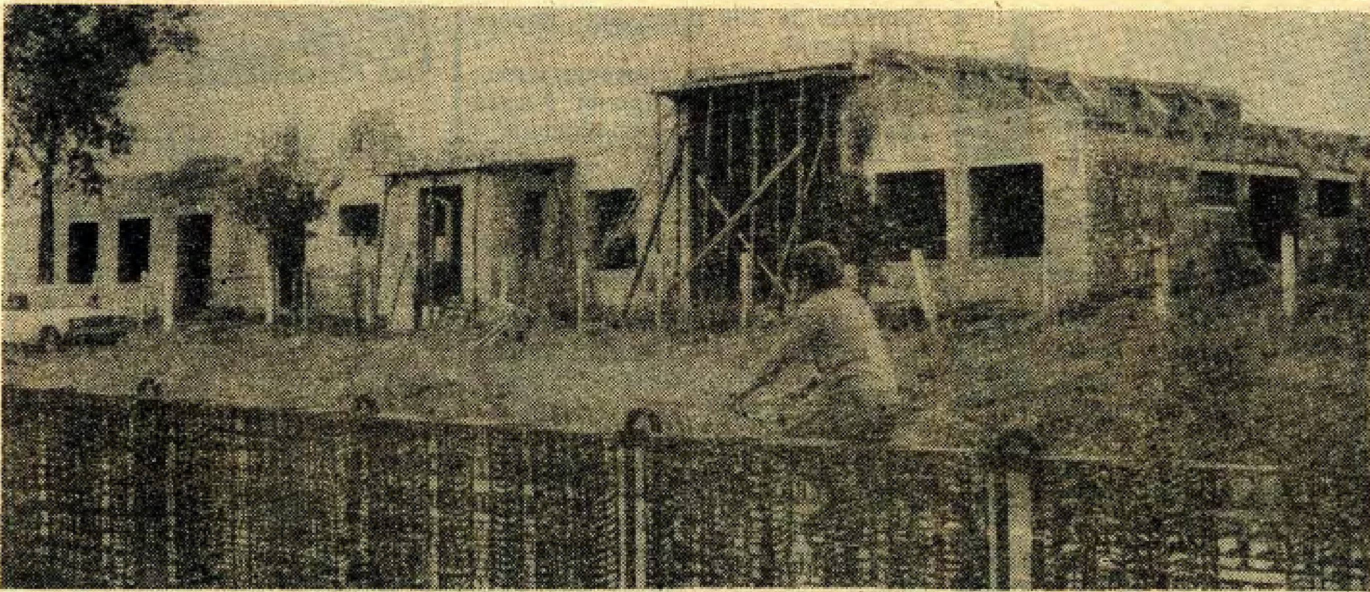

НОВАЯ БУДОЎЛЯ Ў СТАРЫМ ЛЯЎКОВЕ

Побач з Керамічнай фабрыкай у Старым Ляўкове (Нараўчанская гміна) пачалася новая будоўля. Будзе гэта вялікі будынак, дзе памесцяцца прасторная святліца, раміза добраахвотнай пажарнай каманды і крама. а таксама гасцінныя пакойчыкі на першым паверсе. Мясцовыя жыхары хацелі б, каб спомненыя аб'екты як мага хутчэй пабудавалі і аддалі ў карыстанне. Можа тады і моладзь не ўцякала б з вёскі?

Тэкст і фота
Янкі Целушэцкага

ЖЫЦІЙНАЕ АПАВЯДАННЕ

...Нарадзілася я ў сялянскай сям'і. Мае тата і мама цяжка працавалі на вёсцы. Цяжка ім прыходзілася ў жыцці. Мелі двое дзяцей і абедзве дзяўчынкі. Нас трэба было выгадаваць. Калісьці не было гэтак, як цяпер. Сяляне працавалі рукамі ад цямна да цямна. Яны не ведалі, што ёсць веласіпед, а што гаварыць пра радыё!

Мы — дзяўчынкі Аня і Валя — працавалі з бацькамі, вучыліся ў пачатковай школе ў Плёсках. Аня — мая сястра вучылася ад мяне крыху лягчэй. Пайшла ў беларускі ліцэй. Вучылася ў Бельску. Пасля пайшла вучыцца ў вялікі горад Варшаву, у вышэйшую школу на 5 гадоў. Скончыўшы тую школу, сястра мая выйшла там замуж. Бацькам цяжка было, пакуль вучылі сваё дзіця на людзей. Якія кошты!

Я ад малога дзіцяці была пакрыўджана. У першым класе вучылася яшчэ сяк-так. Але была дзяўчынкай неслухмянай. Перастала слухацца бацькоў, перастала займацца вучобай, а мела талент. Скончыла толькі пяць класаў пачатковай школы. Бацькі мусілі на мяне цяжка працаваць — — на мяне, неслухмяную сваю дачку. Тата мусіў ездзіць далёка на работу, а мама з дзецьмі сама ўсё рабіла на гаспадарцы. Цяжка, вельмі цяжка гэта мне ўспамінаць. Розныя думкі находзяць. Прыходзіць і такі час, што і плакаць хочацца.

Бацькі мае пераржывалі маю хваробу і неслухмянасць. Я ад малога хацела штосьці зрабіць у жыцці. але мне не ўдавалася, таму што я мела нядобры характар. У маёй галаве кружыліся розныя думкі. У васемнаццаць год я надумалася пайсці на работу. Працавала ў Гайнаўцы, нядоўга — няпоўных два гады. Аднаго разу, як вярталася сама з работы, мела самахадовы выпадак. Пасля гэтага выпадку я страціла пасаду, бо надта доўга хварэла.

У маім жыцці было ўсяго, таму што я любіла паспяваць, пагуляць, займацца дрэннымі гульбішчамі. Усё стаіць вобразам. Працавала я і на полі, на лузе, і ў лесе. Лес быў маім жыццём, маім натхненнем.

Збіраліся сяброўкі, сябры і старэйшыя жанчыны. Было нам тады весела і добра. Дачакалася я лепшага часу. Засвяціла сонца. А дзеці цяперашняга веку якога добрага жыцця дачакалі! У кожнай хаце паявілася радыё, тэлевізар, магнітафон, матор, самаход. Проста любата! Старэйшым лягчэйшы час настаў. Маладыя пайшлі сучаснымі дарогамі.

А я ранцісткай ужо трынаццаць гадоў. Сяброўкі і сябры ад мяне адракліся. Усе называюць мяне дурной. Самі падаставалі ўжо блёкі. Жывуць, хто дзе. Рассыпаліся па цэлым свеце.

Нашыя бацькі, якія перажывалі цяжкія гады. плачуць, гледзячы на цяперашні час. Людзі ж сталі багацець і нікога знаць не хочуць.

Гэта і ёсць маё жыційнае апавяданне. Прашу прачытаць.

Валянціна Дзенісюк

ЖЫВЫ СЯРОД ЖЫВЫХ

(Працяг са стар. 1)

часны і зручны) аўтобус. Паехалі не толькі беларусы з Беласточчыны. Паехала таксама восем прадстаўнікоў беларускай літаратуры з Гродна на чале з дацэнтам Аляксеем Пяткевічам і Данутай Бічэль-Загнетавай. Апрача гэтага, з Мінска прыехалі высокія госці: навуковы супрацоўнік Акадэміі навук БССР Уладзімір Казбярук і сакратар Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Васіль Зуёнак.

На месцы ў Кракаве высветлілася, што ў натоўпе, сабраным над Магілай Гаруна, знаходзіцца вядомая перакладчыца беларускай паэзіі на англійскую мову Вера Рыдж і беларус з Аўстраліі Міхась Лужынскі.

Урачыстасці распачаліся некалькі мінут пасля адзінаццатай і прадаўжаліся каля дзвюх гадзін.

З уступнай прамовай выступіў я. Пасля мяне вучні бельскага і гайнаўскага беларускіх ліцэяў пад кіраўніцтвам заслужанага ў беларускім мастацкім руху Янкі Морданя далі багатую праграму, у якой былі вершы Гаруна і беларускія патрыятычныя песні.

Без усякага дырыжорства, стыхійна, па наказу сэрца выступалі над магілай не толькі беларусы і палякі, але і англічанка Вера Рыдж. Сярод прамоўцаў былі: Алег Латышонак, Уладзімір Казбярук, Віктар Швед, Вера Рыдж, Аляксей Пяткевіч, Данута Бічэль-Загнетава, Васіль Зуёнак, Кастусь Сідаровіч, Яўген Вапа, Міхась Лужынскі, Збігнеў Гаеўскі, Анджэй Іздэбскі.

Усе прамоўцы з вялікай узрушанасцю, сардэчнасцю і эмацыянальнасцю гаварылі аб Алесю Гаруну як аб вядомым сыне беларускага народа, выдатным паэце, празаіку і драматургу. Усе выяўлялі глыбокае задавальненне з тае прычыны, што гэты выдатны пісьменнік вяртаецца ў гісторыю беларускай літаратуры не як мёртвы баласт, а як жыватворны чыннік, які ўзбагаціць нашу пісьмовасць і культуру. Праз многія прамовы прабівалася думка аб тым, што Алесь Гарун гэта не толькі мінулае, але і сённяшняе і будучае культуры нашага народа.

Узрушыў мяне асабіста бадай што найстарэйшы ўдзельнік урачыстасцей Кастусь Сідаровіч. Нягледзячы на свой узрост і хваробу, прыехаў ён у Кракаў, узлажыў вянок на магілу і выступіў з прамовай. Сідаровіч быў адзіным, мабыць, удзельнікам, які жыў яшчэ пры жыцці Гаруна, і дзякуючы гэтаму стаўся ён як бы жывым звяном паміж намі і тымі далёкімі часамі, у якіх жыў і дзейнічаў Алесь Гарун.

Помнік Алесю Гаруну ўсім удзельнікам урачыстасці вельмі спадабаўся. Думаю, найважнейшае тое, што збудаваны ён з валуна, які тысячы гадоў праляжаў на беларускай зямлі і, мабыць, далейшую тысячу праляжыць у Кракаве на магіле Гаруна і будзе гаварыць прахожым элементарныя праўды аб вялікім БЕЛАРУСЕ.

Нягледзячы на вельмі ўдалы характар усяго мерапрыемства, вярнуўся я дадому з пэўнай дозай незадаволенасці і горычы. Выклікана гэта было думкай аб тым, што месца праху Гаруна не ў Кракаве, а ў беларускай зямлі. І таму павінны мы думаць аб перанясенні свяшчэннага праху паэта на родную зямлю, мінскую, ці хаця б беластоцкую...

Алесь Барскі

На адкрыцці помніка Алесю Гаруну. Кракаў, 24 верасня 1988 года. **Фота Міхася Шаховіча**

РАЗВІТАННЕ З РЭДАКЦЫЯЙ

Неяк усе прывыклі, што людзі у „Ніву“ найчасцей прыходзілі да Міхася Хмялеўскага. Хоць бы быў найбольш заняты, ён заўсёды знайшоў час для чалавека, нават тады, калі бачыў яго ўпершыню. Заўсёды ўмеў знайсці сардэчнае слова на пацяцэнне. Быў заўсёды ўражлівы на людскія крыўды, хутка наладжваў кантакты.

Міхась „хадзіў“ у народ тады, калі сапраўды хадзілася. Тады, на пачатку, не падстаўлялі рэдакцыйных самаходаў для журналістаў. Міхась любіў быць госцем на вёсцы. Ведаў мноства людзей, пра кожнага з іх сходу мог нешта напісаць. Але ўмеў быць і ветлівым, сардэчным гаспадаром і таму людзі ішлі да яго. Усюды яго запрашалі, чакалі яго прыезду.

І вось цяпер надыйшла пара развітацца з „Нівай“ у сувязі з пераходам Міхася Хмялеўскага на пенсію. Прапрацаваў ён у журналістыцы 35 гадоў, з таго ў „Ніве“ амаль 33 гады. Быў адным з пачынальнікаў, стваральнікаў беларускай газеты ў Польшчы.

Заўсёды быў актыўным грамадскім дзеячом. Займаў высокія пасады ў ГП БГКТ. На працягу дзвюх кадэнцый быў яго старшынёю. Непасрэдна займаўся культурна-асветнай дзейнасцю. 28 гадоў кіраваў партыйнай арганізацыяй пры ГП БГКТ і „Ніве“.

Як грамадскі дзеяч і заангажаваны публіцыст, вельмі добра разумеў найбольш пільныя патрэбы часу, быў у сваіх матэрыялах прынцыповым абаронцам прагрэсіўных здзяйсненняў на нашай вёсцы.

Дзяржава высока ацаніла грамадскую і прафесійную працу Міхася Хмялеўскага, узнагародзіўшы яго адной з найвышэйшых дзяржаўных узнагарод — Крыжам Камандорскім Ордэна Адраджэння Польшчы, якім у журналістыцы можа пахваліцца мала хто.

Застаецца нам пажадаць Міхасю Хмялеўскаму, каб ён, перайшоўшы, так сказаць, на лона сям'і, цешыўся надалей сваімі дзецьмі і ўнукамі, але і не забываўся пра нас.

Будзе без цябе, Міхась, пуставата ў рэдакцыі.

Ада Чачуга

Фота Яніны Чэрнякевіч

Молада, сучасна, па-беларуску

ЗНОЎКУ ЗАРНІЦЫ...

Словы С. Сокалава-Воюша
Музыка А. Камоцкага

Зноўку зарніцы у небе радзімы палаюць,
Прашчураў цені з сівых курганоў паўстаюць.
Я іх рамёны ля ўласных плячэй адчуваю,
Нашыя песні іх мужныя вусны пяюць.

Ты, чарнабрыва, даруй і чакай на ўзлеску,
Дзе крывічанкі чакалі каханых сваіх,
Дзе іх вачамі нас сёння страчаюць пралескі
З расою — слязінкамі іх. (Двойчы).

Кроў на сумётах і гронкі каліны на белі,
Як вышыванкі у нашых хлапцоў і дзяўчат.
Думкі, і душы, і рукі у нас не знямелі.
Ведаем: смерць — гэта нават паўкроку назад.

Хтось паслізнуўся і — тварам у тхлань балаціны.
Вабяць кагосьці чужыя стугі і крыжы.
Толькі упарты шыбуе абранай сцяжынай
І вораг кіпіць на нажы. (Двойчы)

ДА ПЫТАННЯ: ПЕРАШКАДЖАЕ ЦІ ПАМАГАЕ БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Д-р Мікалай Грыгарук, старшы візітатар Кураторыі асветы і выхавання ў Беластоку, правёў аналіз прадметных алімпіяд у Беластоцкім ваяводстве. З гэтага аналізу вынікае, што, дзякуючы вялікаму, самаахвярнаму ўкладу працы вучняў, настаўнікаў і дырэкцыі, Беларускі ліцэй імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску паспяхова спаборнічае з ліцэямі Беластока і іншых вялікіх гарадоў.

У 1977-78 навучальным годзе ў прадметных алімпіядах на ўзроўні ваяводства ўдзельнічала 40 вучняў Бельскага беларускага ліцэя, а ў цэнтральных — 3 вучні. У 1978—79 навучальным годзе ў ваяводскіх алімпіядах удзельнічала 43 вучні, а ў цэнтральных — 6. У 1979-80 г. адпаведна 36 — у ваяводскіх і 6 — у цэнтральных. Падобна было і ў наступныя гады. Разам за 1976—1988 гады, гэта значыць за апошнія 12 год, у прадметных алімпіядах, асабліва па ведах аб Польшчы і сучасным свеце, па біялогіі, па рускай, польскай і нямецкай мовах, а таксама ў алімпіядзе юрыдычных ведаў на ваяводскім узроўні ўдзельнічала 435 вучняў, у цэнтральных алімпіядах — 69, а сярод гэтых апошніх 15 вучняў, гэта значыць, 20 працэнтаў, стала лаўрэатамі.

Найбольш лаўрэатаў ваяводскіх алімпіяд падрыхтавалі настаўніцы Таіса Бялецкая (веды аб Польшчы і сучасным свеце), Ніна Суліма (біялогія) і Зінаіда Навіцкая (руская мова); цэнтральных алімпіяд — Ніна Суліма (7 вучняў) і Таіса Бялецкая (5 вучняў).

Моладзь ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча складае толькі 4,4 працэнта агульнай колькасці вучняў сярэдніх школ у нашым ваяводстве, настаўнікі — 4,1 працэнта настаўнікаў сярэдніх школ ваяводства, але колькасць алімпійцаў з гэтага ліцэя складае 25 працэнтаў усіх вучняў, якія дайшлі да ваяводскіх прадметных алімпіяд. Гэта вельмі вялікае дасягненне школы, і перш за ўсё яе вучняў, настаўнікаў і дырэкцыі.

Несумненным дасягненнем школы з'яўляецца і тое, што ўсе вучні апошняга класа здаюць матуральныя экзамены, амаль усе здаюць уступныя экзамены ў вышэйшыя школы і амаль усе паступаюць. Гэта таксама яшчэ адзін доказ таго, што беларуская мова, як некаторыя прабуюць тлумачыць, не толькі не перашкаджае, але і памагае дабівацца добрых вынікаў па іншых прадметах.

Янка Зенюк

Этнаграфічнае акенца

Старая хата ў Крынках, на вуліцы Гродзенскай.
Фота Яраслава Яновіча

РАЗМОВА З УНУЧКАЙ

Зімовы дзень. У хаце сядзіць бабуля з шасцігадовай унучкай. Снуе расказ аб мінулым. Як то калісь людзі жылі ў нястачы, а бывала, што і бедавалі. А цяпер усе папанелі. За іх машыны ўсё робяць. Людзі папросту гультайнічаюць.

— Бабуля, колькі табе гадзікаў прайшло? — спытала раптам унучка.

— Семдзесят мінула ў снежні, дарагая.

— А ты, бабулю, радзілася, ці цябе бусел прынёс?

— Мяне, унучка, бусел прынёс.

— Але цяпер і буслы лянівыя сталі. Адлятаюць на зіму, каб дзяцей не насіць.

Іосіф Карпюк

ТУШАНЫ БОБ

На 2 шклянкі вылушчанага бобу трэба ўзяць 1 лыжку шмальцу ці масла, паўшклянкі смятаны, соль.

Боб зварыць, абабраць з лупін, дадаць шмалец ці масла, заліць смятанай і тушыць у каструльцы. Боб можна падаваць як асобную страву, або як салату.

ГАРОХАВАЕ ПЮРЭ

На 2 шклянкі гароху трэба ўзяць 5 дэкаў саланіны, 1 цыбуліну, 1 лыжку мукі, соль.

Гарох перабраць, памыць, намачыць нанач. Тады зварыць у несаланай вадзе. Працерці праз сіта.

Цыбулю і саланіну дробна нарэзаць, падсмажыць, дадаць муку. яшчэ крыху падсмажыць, а тады спалучыць з працертым гарохам. Памешваючы, падагрэць, пакуль не загатуецца.

Так падрыхтаванае гарохавае пюрэ падаюць да мяса, або, паліўшы саланінай і перасмажанай цыбулькай, — як другую страву, а да яго яшчэ піва.

„ШАЎКОВАЯ" КАША

На 2 шклянкі гароху ўзяць 5 бульбін сярэдняй велічыні. соль. Гарох перапаласкаць, перабраць, намачыць нанач, зварыць у той самай вадзе. Бульбу памыць, абабраць, спаласнуць, сцерці на тарцы і дадаць да званага гароху. Кашу пасаліць і варыць, пакуль не змякне.

Кашу ядуць з цыбуляй, падсмажанай на саланіне (найчасцей палавіна саланіны сырой і палавіна вэнджанай), з маслам альбо кастынісам.

У гэтай страве гарох можна замяніць ячменнай крупою, а можна таксама ў кашу дадаць мяса.

„КЛЁЦКІ БЕДНЯКА"

На кілаграм сцертай бульбы трэба ўзяць 1 лыжку крухмалу, 2,5 дэка масла, 1 шклянку малака, соль.

Сцертую сырую бульбу адцісну́ць, дадаць у яе крухмал, соль і добра перамяшаць. З атрыманай масы рабіць круглыя клёцкі (у форме аладак). Клёцкі класці на сухую бляшку і апякаць з усіх бакоў у духоўцы.

Печаныя клёцкі палажыць у каструлю, заліць малаком, дадаць масла і соль, варыць, накрыўшы, у духоўцы мінут 15.

Спечаныя клёцкі ядуць таксама з малачком з канопляў, з кастынісам і са скваркамі. У якасці напітка да клёцак падаюць кіслае ці салодкае малако.

Гаспадыня

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, калі б я сказала адно кепскае слова на майго мужа сваім сяброўкам, яны б мне выдзерлі вочы. Як гэта? Ён жа прыходзіць да цябе да працы, гадзінамі патрапіць праседзець з табой, калі не мае працы, ветліва ўсміхаецца да ўсіх, а ад цябе не можа вачэй адвесці. Ён жа да ўсіх такі добразычлівы, паможа залатвіць кожную справу, не пакіне ў бядзе. Ён жа нават мухі не пакрыўдзіць.

І толькі мае найбліжэйшыя — бацькі, брат і сястра — ведаюць, якое пекла я часамі перажываю ў хаце. Не скажу, калі б мой муж быў заўсёды цвярозы, можа і я яго бачыла б праз тую прызму, што і мае сяброўкі. Сапраўды, калі ён цвярозы, то хоць да раны прыкладай. Але дастаткова што нап'ецца, якператвараецца ў несамавітага звера. Тады забываецца пра ўсё. Можа вярнуцца над раніцай, падняць усіх у хаце, зрабіць страшэнны скандал, які найчасцей канчаецца мордабіццём. Мама мая заламвае рукі: дзіця, як гэта так можа быць, у нас жа ніхто ніколі нікога не біў! Бацькам вельмі балюча аглядаць гэткія сцэны. А далі ж яны нам усё, што неабходнае ў жыцці: і кватэру, і яду, за якую ад нас нічога не бяруць, і купляюць нам усё, што хочам, і нават купілі самаход. Я ў бацькоў наймалодшая дачка, а яны ўсё жыццё жылі някепска, дык вось намагаюць як могуць. Праўда, мы і самі працуем, але муж мой, на жаль, ні граша ў хату не дае. Найчасцей ён усё прапівае.

Мае бацькі вырашылі, што я павінна падаць на развод. Мама кажа: дзяцей яшчэ не маеш, то разводзься, бо пасля будзе позна! А я і сама не ведаю, што рабіць. Калі сказала аб гэтым сяброўкам на рабоце, у іх валасы сталі дыбам. Ты хіба звар'яцела, сказалі яны. Такі чалавек, а яна на развод будзе падаваць! Калі ж я, аднак, крыху глыбей насвятліла гэту справу, дык міны іх змяніліся. Я ім растлумачыла, што яны майго мужа бачаць найчасцей, калі ён прыходзіць перапрашаць мяне пасля начнога скандала. Але я ўсё яшчэ вагаюся і не ўпэўнена, ці павінна разводзіцца з маім Алікам. Я ж яго ўсё яшчэ кахаю. Аднак жа тыя два дні ў тыдні, калі вяртаецца ён дадому п'яны, лае мяне апошнімі словамі ды кідаецца на мяне з кулакамі, перакрэсліваюць усе мае добрыя пачуцці. Тады ў душы маёй пасяляецца нянавісць ды, на жаль, не толькі ў адносінах да Аліка, а да ўсяго свету. Ці ж можна так далей жыць?

Ася

Ася! Напэўна, жыццё тваё нялёгкае. Я б наогул мужчын падзяліла на дзве катэгорыі. Ёсць такія, што калі вып'юць, то ператвараюцца ў анёлаў. Яны гатовы дараваць жанчыне цэлы свет, робяць ёй толькі добрае, на ўсё згаджаюцца, дэманструюць жанчыне сваё каханне. Да другой катэгорыі належыць твой муж. Гэта такія мужчыны, якія, калі вып'юць, паступова ператвараюцца ў звера. Спачатку ён выказвае свае жалі, прэтэнзіі, незадаваленне, хоча даказаць, які ён важны, што гэта ён гаспадар у хаце, а пасля пачынае падмацоўваць свае словы кулакамі. Гэтыя гатунак мужчын вельмі небяспечны, і ведаю не адну па вушы закаханую пару, якая з гэтай прычыны разышлася.

Ёсць яшчэ і трэцяя, можна сказаць падгрупа мужчын. Гэта такія мужчыны, якія не п'юць наогул. Праўда, не надта з імі весела, але прынамсі бяспечна. Раю табе пашукаць такога, калі рашышся на развод.

Сэрцайка

У Чараўках

ПАБУДАВАЛІ ДОМ СЕЛЯНІНА-ПЕНСІЯНЕРА

У вёсцы Чараўкі (Юхнавецкая гміна) аддалі ў карыстанне Дом селяніна-пенсіянера. Пабудавала яго беластоцкая арганізацыя сельскагаспадарчых гурткоў на два гады раней, чым было планавана. Было гэта магчыма дзякуючы выдатнай дапамозе рамонтна-будаўнічых брыгадаў СКР у Юхноўцы, Бельску і Вышках, а таксама другіх сельскагаспадарчых гурткоў галоўнаму выканаўцы — Ваяводскай спулдзельні вясковага будаўніцтва. Дом будавалі хутка і салідна.

Аб'ект гэты прасторны, з усімі выгадамі. У ім зможа пасяліцца каля 120 чалавек. Ахвотных будзе куды больш, паколькі, як вядома, беластоцкія вёскі хутка старэюць. **(яц)**

За два гады

МАЛАЧАРНЯ

Тры гады таму распачалі пабудову вялікай сучаснай малачарні ў вёсцы Ігнаткі каля Беластока. За два гады (так прадбачваецца) перададуць яе ў эксплуатацыю. Будзе яна перапрацоўваць 336 тысяч літраў сырадою ў суткі, між іншым, на смятану і сыры, а таксама на масла. Прадуктаў гэтых хопіць для ўсіх жыхароў Беластока ды бліжэйшых ад горада вёсак. Зараз кожны дзень беластачане выпіваюць каля 100 тысяч літраў малака і з'ядаюць дваццаць тон тварагу.

На новым прадпрыемстве 800-асабовы рабочы калектыў будзе абслугоўваць навейшую тэхніку, між іншым, машыны, якія выпускаюць нямецкія і англійскія спецыялістычныя фірмы. **(яц)**

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „Ніву" НЕ ЧЫТАЕШ!

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Ніл Гілевіч

РОДНАЯ МОВА

(паводле Р. Босілека)

**Мова родная мая ты,
Што і дзедавай была!
Мова мамы, мова таты,
Мова нашага сяла!**

**Ты звініш, калі я ўранку
Чую песні за акном,
І журчыш, як баіць байку
Мне бабуля перад сном.**

**Разгарну буквар вясёлы —
Зноў са мной гаворыш ты,
Мілагучная заўсёды,
Як званочак залаты!**

НАШЫ НАСТАЎНІКІ

Надзея Сасна — адна са старэйшых настаўніц школы ў Пашкоўшчыне. Усе свае 34 гады настаўнічання яна прапрацавала ў адной школе. Яна — выпускніца беларускага класа Бельскага педагагічнага ліцэя. Колькі ж вучняў накіравала яна ў жыццё? Колькі маладых людзей памятае яе добрае слова, дадзенае на дарогу выпускніку, як пуцёўку ў вялікі свет?

Дзякуем паважанай настаўніцы за карпатлівую працу з дзецьмі і жадаем ёй добрага здароўя і поспехаў у далейшай працы.

ДА СВЯТА НАСТАЎНІКАЎ

На гэтым тыдні ў нашых школах вялікае свята — Дзень Настаўніка. Рыхтуем для сваіх выхаваўцаў цёплыя словы падзякі за сардэчныя адносіны да нас, складаем пажаданні ўсяго найлепшага, уручаем кветкі.

У гэты дзень давайце пастараемся як найлепш падрыхтавацца да заняткаў, упрыгожыць класы, усё рабіць так, каб настаўнік адчуваў, што мы не забыліся пра свята, каб настаўнікі былі намі задаволены.

Не забудзьцеся наведаць і павіншаваць і вашых былых настаўнікаў, якія, аддаўшы свае сілы школе, цяпер знаходзяцца на пенсіі. Ім будзе прыемна ваша памяць.

„Зорка“ віншуе ўсіх настаўнікаў з іх святам і жадае шмат сонечных дзён у іх асабістым жыцці і працы ў школе.

З ЖЫЦЦЯ ШКОЛЫ Ў ПАШКОЎШЧЫНЕ

Школа ў Пашкоўшчыне не раз гасціла на старонках „Зоркі“. І ўсё дзякуючы таму, што рэгулярна ўдзельнічае ва ўсіх беларускіх конкурсах для школьнікаў. У мінулым годзе школьны тэатральны калектыў падрыхтаваў на конкурс п'есу „Валовая хатка“ і заняў тады другое месца. У конкурсе беларускай песні для школьнікаў выступіў школьны вакальна-інструментальны калектыў „Зярняткі“ са сваімі салістамі. Вельмі добра выступіў. А лепшыя вучні з гэтай школы заўсёды прымаюць удзел у школьных дэкламатарскіх конкурсах. У гэтым годзе найлепшай была Анэтка Мураўка, займаючы трэцяе месца.

Сёлета навучальны год пачаўся ў школе зноў вельмі цікава.

Беларускую мову ў школе вывучаюць усе дзеці без выключэння. Узнавіў ужо працу школьны беларускі гурток, арганізатарам якога быў дырэктар школы Янка Добаш. Цяпер гурток рыхтуе пастаноўку па зборніку гумарыстычных апавяданняў Міхася Шаховіча „Вада ў рэшаце“. Усё выглядае на тое, што атрымаецца вясёлы спектакль са сцэнкамі з вясковага жыцця.

У мінулыя гады беларускі гурток, разам з вакальна-інструментальным калектывам „Зярняткі“, аб'ехалі з канцэртамі нямала вёсак, блізкіх і нават далёкіх. Тры разы выступілі пры розных нагодах у блізкай Орлі, а таксама выступалі ў Крывяцічах, Крывой, Саках, Сухавольцах, Дабрывадзе, Аўгустове, Грэдалях, Мілейчыцах, Кашалях, Кляшчэлях, і, вядома, шмат разоў у сваёй вёсцы.

На ініцыятыве беларускага гуртка на сустрэчы ў школу часта прыязджаюць слаўныя госці. Пабывалі ў школе амаль усе члены літаратурнага аб'яднання „Белавежа“. У чэрвені на беларускім фэсце ў Пашкоўшчыне пабывалі госці — пісьменнікі з Беларусі Данута Бічэль-Загнетава, Аляксей Карпюк і Юрка Голуб. Тады ж выступалі ў Пашкоўшчыне і беларускія калектывы з Рыбалаў, Дубін, з Орлі, а таксама і пашкоўскія „Зярняткі“.

Ужо ў гэтым навучальным годзе школу ў Пашкоўшчыне наведалі вядомыя паэты з Беларусі Рыгор Барадулін і Сяргей Законнікаў.

Шмат дапамагаюць школе бацькі. Ні адно мерапрыемства не абыходзіцца без дапамогі бацькоўскага камітэта, у якім вельмі аддана працуюць Яўген Сушч з Копак, Янка Ігнацюк з Грэдалёў, Мікалай Куптэль з Пашкоўшчыны і іншыя. Яны першыя памочнікі школы ў кожнай яе патрэбе.

Усе школьныя ўрачыстасці праходзяць тут на беларускай мове. І нічога дзіўнага, тут жа ўсе беларусы! На ўсіх урачыстасцях нязменна выступаюць „Зярняткі“. Як жа ж можна абысціся без песні ці без музыкі! Інструментальная група складаецца з двух настаўнікаў і двух вучняў. На гітарах граюць дырэктар школы Янка Добаш і музычны кіраўнік калектыву Юрка Жменька. З вучняў — Марэк Мураўка грае на перкусіі, а Пеця Залеўскі — на арганах. Пеця Залеўскі падмяніў у калектыве свайго старэйшага брата Вяслава. Наогул сям'я Залеўскіх у Пашкоўшчыне славіцца як вельмі музыкальная. Спявае ў калектыве сястра хлопцаў Кася, добра спяваюць і бацькі. Ходзяць чуткі, што ў Пашкоўшчыне з іх удзелам арганізуецца інструментальна-вакальны калектыў дарослых. Напэўна, і аб ім мы яшчэ пачуем.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

Вучні школы ў Пашкоўшчыне разам са сваімі настаўнікамі на сустрэчы з „Зоркай“.

Мікола Маляўка

УСЕ ПЯЦЕРКІ — НАШЫ

**Апошні раз канікулы
Разгушкалі арэлі
І ў небе сінім зніклі —
У вырай адляцелі.**

**Адкрасавала поле,
Астыў пясок на пляжы.
Цяпер у роднай школе
Усе пяцёркі —
Нашы.**

**Будзілі рана горны,
І вёў нас полем, гаем
Наш край лясны, азёрны —
На памяць сцежкі знаем.**

**Ранеты ў росным лісці,
Грыбныя баравіны —
Ад лета засталіся
Блакітныя ўспаміны.**

**А кветкі лугавыя,
Зарніцы і праменні
Пяройдуць, як жывыя,
У нашы сачыненні.**

Пішуць школьнікі

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Мы вучымся ў 5 А класе пачатковай школы ў Нарве. У гэтым школьным годзе пачалі мы вучыцца ў новай школе.

Наша школа вялікая, двухпавярховая, прыгожая. Класы чыстыя, прасторныя, светлыя. У кожным класе новыя мэблі, многа кветак. У нашу школу прыйшлі вучыцца дзеці і настаўнікі са школы ў Янове і Іванках. Прыемна нам вучыцца ў новай школе.

22 кастрычніка ў нас будзе вялікая ўрачыстасць: наданне школе імя і сцягу. Запрашаем цябе, „Зорка", на гэту ўрачыстасць.

Вучні 5 А класа школы ў Нарве.

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Пачаўся новы навучальны год. Мы з радасцю вярнуліся за парты. З прыемнасцю ўспамінаем летнія канікулы. Усе мы вывучаем беларускую мову. Чытаем „Ніву" і „Зорку". Мы ніколі не забудзем мовы нашых бацькоў і дзядоў. На ўроках беларускай мовы мы спяваем, чытаем казкі і рыхтуем сцэнкі. Вельмі любім урокі сваёй роднай мовы.

5 Б клас. Школа ў Орлі.

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Я вучуся ў восьмым класе ў школе ў Ласінцы.

Кожны чалавек мае нейкія мары. Адны малююць, іншыя цікавяцца музыкай. Я мару аб далёкіх падарожжах. Зачароўвае мяне прырода, жыццё звяроў на свабодзе, і перш за ўсё, горы. У гэтым годзе здзейсніліся мае мары. У час канікулаў я правяла цудоўныя, поўныя радасці і неспадзяванняў два тыдні ў Бяшчадах.

16 ліпеня з групай школьнікаў я паехала ў гарцэрскі лагер. Група наша складалася з равеснікаў з суседніх вёсак. Пазнаёміліся мы ў час падарожжа. Было вельмі весела. Прыходзіла шмат і цікавых думак.

Усё, што ўбачыла я, выйшаўшы з поезда, пераўзышло ўсе мае спадзяванні. Краявід перад намі зіхацеў у праменнях сонца. Мы накіраваліся ў бок турысцкай базы. Тут пераначавалі першую ноч, якая пакінула ў нас незабыўныя ўражанні.

У час вандраванняў па горах, парослых старымі соснамі, мы пабывалі ў розных цікавых мясцінах. З памяці не выходзяць і сёння скансен у Саноку, дыскатэка ў Загужу, царква ў Саноку. Нават пабачылі гранічны пераход паміж Польшчай і Чэхаславакіяй.

Апошнія дні канікул я правяла дома. Памагала бацькам у полі — пры жніве і сенакосах. У вольны час гуляла з сяброўкамі, — чытала кнігі, глядзела тэлевізійныя перадачы.

Гэта былі найлепшыя мае канікулы.

Эля Неспярук.
Школа ў Ласінцы.

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Я пішу да цябе першы раз. Вучуся ў пятым класе. Беларускай мове вучуся я толькі другі год. Да гэтага мы жылі ў Вроцлаве. Там дзеці не ведаюць беларускай мовы і не вывучаюць яе. Высылаю табе мой першы верш на беларускай мове.

ШКОЛА

Скончыліся вясёлыя
Летнія канікулы,
Час цяпер прыходзіць
Зноў хадзіць у школу.
У школе ўсе настаўнікі
Вучаць нас любіць
Дом свой, мову родную,
Школу не забыць.

Магда Раманчук, вуч. 5 класа, школа ў Ласінцы.

Для самых маленькіх

Мікола Хамянкоў
ВІНАВАТА ЛЮСТЭРКА

Верка чай піла
З варэннем
І запэцкала
Адзенне.
Глянула ў люстэрка
Верка,
Плача:
— Бруд-на-е
Люстэр-ка...

Ніна Галіноўская
СПЯШАЛАСЯ

Запрасіў бабёр аднойчы
Чарапаху ў госці.
Дзень прайшоў,
палова ночы —
Не прыходзіць штосьці.
Толькі ранкам,
на сняданне,
Госця завітала:
— На сяброўскае спатканне
Вельмі я спяшала.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 80, кв. 49. Дзіна Трус. 8 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 3-А, кв. 137. Юля Агеева. 8 клас.

* * *

БССР, 220051, г. Мінск-51, вул. Грушаўская, 77-А, кв. 2. Яна Ігнатовіч. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 4, кв. 18. Юля Дамброўская. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 63, кв. 31. Яна Емяльянава. 8 клас.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул Р. Люксембург, 116, кв. 186. Валя Крыжаноўская. 8 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 6, кв. 25. Аляксей Суммар. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 8, кв. 14. Люда Тарасевіч. 7 клас.

НЕ СПАКУШАЙ ДВОЙЧЫ СВОЙ ЛЁС

Калі хто-небудзь з нашай сям'і хадзіў з мястэчка Мядзела ў Старое-Мядзела, дзе была пошта, мядзельскія крамнікі прасілі ўзяць і за адным захадам аддаць на пошту і іхнія грошы, якія яны пасылалі пад тавары. Грошы былі па тым часе вельмі немалыя: па дзве-тры сотні рублёў. Мы не адмаўляліся, бо цяжкага ў гэтым нічога не было. Але вось здарылася такое.

Мой самы старэйшы брат Ваня, які з Вільні прыехаў на зімовыя вакацыі, падвязаўшы канькі, накіраваўся на пошту. Па дарозе яго папрасіў адзін крамнік, каб ён узяў заадно і адправіў семсот рублёў. Брат узяў і — гайда праз возера. Грошы з торбачкай паклаў за пазуху. Прыкаціў на пошту, не адвязваючы канькоў, заходзіць, кладзе на бар'ер бланк пераводу. Палез па грошы — грошай няма. А грошы на тыя цэны — паўсотні кароў дойных купіць можна. Ні слова не кажучы, выйшаў ён з пошты ды на каньках тым жа следам праз возера. А ехаў ён не па наезджанай дарозе, а па чыстым лёдзе. Праязджае палову дарогі — ляжыць торбачка, грошы ўсе цэлыя. Падняў ён яе, ды не кладучы нікуды, у руках трымаючы, — на пошту і аддаў у належным парадку, пад квітанцыю. Прывёз ён квітанцыю старому Моўшу.

— Дзякуй, табе, Ваня, дзякуй!

— Дзякаваць не варта, дзядзька Моўша, але больш ніколі чужых грошай браць не буду.

Ды і расказаў яму пра ўсё здарэнне.

Толькі ад аднаго расказа мама плакала наўзрыд. А ўсёй сям'ёй мы вырашылі так: „Дзякаваць лёсу, што ён пазбавіў нас ад такога гора. Але не трэба спакушаць свой лёс двойчы".

ЛЫЖКА ДЗЁГЦЮ

Паміраў мой найлепшы сябар Антось Слабковіч. Той самы Антось, з якім я сядзеў на адной парце ў школе, з якім плаваў па ўсёй Мястры і нават па Нарачы, з якім абышоў усе баравіковыя палянкі ў прымядзельскіх барах і пушчах, з якім, а больш правільна сказаць — у якога я прачытаў цэлы вялікі чамадан антыўрадавых, рэвалюцыйных выданняў і пракламацый.

Гэты мой задушэўны сябар Антось ляжаў у вялікім пакоі свайго дома, на высокім тапчане. Тапчан быў засланы коўдрамі змрочных, цьмяных колераў. Толькі пад галавой, адцяняючы ўсю гэтую жалобу — снежнабелая падушка.

Уладзімір Дубоўка

З АПАВЯДАННЯЎ — УСПАМІНАЎ

У галовах у яго стаялі вялізныя падсвечнікі, прынесеныя з касцёла, а ў гэтых падсвечніках гарэлі васковыя свечы-грамніцы.

Суседкі, паапранаўшыся як манашкі — дзве хусткі: чорная зверху, белая пад ёй, — стаялі і сядзелі каля сцен і ўпаўголаса, трымаючы перад сабою кантычкі, спявалі „Здровась, Марыя". Усё было зроблена для таго, каб выгнаць невядомую хваробу з гэтага наогул моцнага хлопца. А яна не выходзіла ніяк. Не памаглі тут і дактары, якія нешта таямніча сказалі адзін аднаму, маўляў, „інкогніта", і пайшлі разам з хаты.

Я, сціпла стоячы збоку, выціраў кулаком слёзы. Такое гора! Такая жудасная карціна! Антосеў твар стаў белы як крэйда найлепшых гатункаў. Толькі пад вачамі ў яго сталіся чорна-сінія паўкружжы. Рукамі ён ірваў на сабе кашулю, ляскаў зубамі, падкідваў ногі аж да галавы, нібыта збіраючыся перакуліцца цераз галаву, як гэта мы рабілі не раз. Пасля зноў, бы зваліўшыся з высокай званіцы, выпростваўся і ціха стагнаў. А людзі прыходзілі і выходзілі. Прыходзілі выказаць сваё спачуванне матцы, хоць якім добрым словам памагчы беднаму хлопцу.

І вось адчыніліся дзверы для чарговай візітацыі. Прыйшла старая бабулька з сям'і, у якой было прозвішча Звяругі, але дзе былі ледзьве не самыя лепшыя людзі ва ўсім мястэчку. Пастаяўшы пару хвілін каля Антося, яна раптам парушыла ўвесь урачысты ход развітання з ім і голасна сказала:

— Ды замоўкніце вы са сваімі літаніямі. Яны тут зусім не патрэбны. У яго рабакі. Дайце яму бярозавага дзёгцю. Ад сэрца і адыдзе.

Збянтэжаныя кабеты паспрабавалі не згадзіцца са старой.

— Усе дактары сказалі, што ў яго страшэнная хвароба — „інкогніта", а ты са сваім дзёгцем лезеш.

— Кажу вам, што ў яго рабакі. Яны пад сэрца і прууць...

Далі Антосю дзёгцю пад нос, не пашкадавалі і ў рот наліць. Паляжаўшы пару хвілін — як скочыў наш хворы ды ў кухню...

Смерць некуды збегла, ніхто яе і не бачыў. Павыносілі падсвечнікі, пагасіўшы і сабраўшы грамніцы. Адсунулі ад сцяны тапчан. А па абедзе мы з Антосем плылі праз Мястру ад Старога да Новага Мядзела...

Кажуць, што адна лыжка дзёгцю псуе бочку мёду. Не ведаю, не каштаваў такога мёду. Але што адна лыжка дзёгцю падняла хворага з ложка — бачыў на ўласныя вочы. І жыў ён хто ведае колькі...

(З кнігі „Пялёсткі")

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Спалучыце ўсе кропкі адной замкнутай лініяй, якая б не праходзіла двойчы праз тую самую кропку і не перасякала б намаляваныя фігуркі.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 14 X — 8.05 Fiz. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.25 „Nie ma soboty bez słońca" — film fab. prod. kub. 11.10 Fizyka dla humanistów. 12.50 Wiedza o społecz. kl. VIII. 13.30 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.05 Mieszkać. 16.25 Rambit. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Reportaż z przeszłości. 18.05 Tel. film dok. „Losy" cz. 1. 18.50 Monitor Rządowy. 19.10 10 minut. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05. Tel. Teatr Rozmaitości: „Dwanaście krzeseł" (3). 21.15 Czas — mag. publ. 21.50 Superwizja. 22.45 DT — Komentarze.

Sobota 15 X — 7.00 TTR — s. III Fiz. 7.30 TTR — s. III Biol. 8.00 Tydzień na działce. 8.20 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops — mag. dla młodych widzów oraz „Pierścień i Róża" — serial TP (2). 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.20 Mag. lotniczy. 11.50 „Wędrówki dalekie i bliskie". 12.35 Telewizja Prowincja. 13.05 Do trzech razy sztuka — teleturniej. 13.35 „Sami swoi" — kom. obycz. prod. pol. 15.05 Tel. Teatr Prozy: M. Kunceiwiczowa — „Cudzoziemka". 16.20 Los. D. Lotka. 16.30 Światowy Dzień Wyżywienia. 16.45 Flesz — mag. muz. 17.15 Teleexpress. 17.30 Tel. film dok. „Losy" cz. 2. 18.30 Butik. 19.00 Z kamerą wśród zwierząt. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Tylko dla orłów" — film sensac. prod. ang. 22.35 Tydzień w polityce. 22.45 Tel. Przegląd Sportowy. 23.05 DT — Wiad. 23.15 Anegdoty teatralne Igora Śmiałowskiego. 23.20 Literatura i eros: „Widziadło" — film pol.

Niedziela 16 X — 7.05 Pr. dnia. 7.10 Alarm przeciwpoż. trwa. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film z serii „Szwajcarscy Robinsonowie" (2). 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 „W królestwie owadów" (9) — serial przyr. 11.05 Zajechał wóz do Nysy (1). 11.35 Kraj za miastem. 12.00 Zajechał wóz do Nysy (2). 12.30 Teatr dla dzieci: „Złote wrota". 13.20 Koncert Życzeń. 14.10 Zajechał wóz do Nysy (3). 14.40 Antena. 15.00 „W kamiennym kręgu" (30 i 31) — serial brazyl. 17.00 Teleexpress. 17.15 „10 lat Jana Pawła II" — film dok. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.05 „Śmieciarz" (2) — serial pol. 21.30 Sportowa Niedziela. 22.10 Siedem dni na świecie. 22.20 Tel. film dok. „Wielka szansa". 22.55 DT — Wiad.

Poniedziałek 17 X — 13.30 TTR — Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. I Hist. 15.00 Powtórka przed maturą: Hist. 15.30 NURT. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Człowiek dla człowieka — mag. PCK. 17.40 Studio Sport. 18.30 Laboratorium. 18.50 Telespotkania. 19.10 10 minut. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV na Świecie: W. Szekspir — „Makbet". 22.35 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. niem. (1).

Wtorek 18 X — 8.05 J. pol. kl. V 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Złote obrączki" (12) — serial hiszp. 10.35 Domator. 12.00 Przygot. do życia w rodzinie, kl. I—IV. 12.50 J. pol. kl. III lic. 13.30 TTR — s. III Mat. 14.00 TTR — s. III J. pol. 15.00 Powtórka przed maturą: J. ros. 15.30 Kim być — wydanie dla 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Gazeta Rolnicza. 16.25 Scena TDC — rep. 16.50 Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 Lex. 17.35 „Polonia Restituta" (7) — serial TP. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Lex — mag. społeczno-prawny. 19.10 10 minut. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Złote obrączki" (12) — serial hiszp. 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.25 Lex. 21.35 Pr. rozr. 22.10 Wódko, pozwól żyć. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 J. ang. (1).

Środa 19 X — 8.05 Hist. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Hasło: Hotel Regina" — film radz. 11.00 Domator. 11.10 Mat. kl. I—III, 12.00 Biol. z higieną, kl. VII. 12.50 Hist. kl. III lic. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 15.25 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad 15.55 Los. Ex. Lotka i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Tik-Tak. 16.55 Eliminacje M.Ś. w piłce nożnej: Polska—Albania, w przerwie ok. 17.45 Teleexpress. 18.50 Sejmowe spotkania. 19.10 10 minut. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.00 Eliminacje M.Ś. w piłce nożnej: Anglia—Szwecja. 21.50 Klub Międzynarodowy. 22.20 Obciosywanie mgły — spotkanie z K. Koźniewskim. 22.30 Tel. Informator Wydawniczy. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 J. ros. (1).

Czwartek 20 X — 8.05 Fiz kl. VIII. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiadomości. 9.25 „Bergerac" (7) — serial ang. 10.15 Domator. 11.10 Krajobrazy Polski, kl. IV. 12.00 J. pol. kl. V. 13.30 TTR — s. III Mech. rol. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.55 Tel. film dok. „Kajakarstwo wysokogórskie". 18.20 Sonda. 18.50 Teraz — tyg. gosp. 19.10 10 minut. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Bergerac" (7) — serial ang. 21.05 Pegaz. 21.55 Wokół wielkiej sceny. 22.40 DT — Komentarze. 23.00 J. franc. (1).

Bielsk Podl. Pluton — USA 20—23.

Czeremcha Zaproszenie — pol. 19. Piramida strachu — USA 20—23.

Hajnówka Paryż—Texsas — RFN 17. Rykowisko — pol. 18—19. Miłość Swanna — RFN 20—21. Łuk Erosa — pol. 22—23.

Michałowo Kingsajz — pol. 18—21. Żyć i umrzeć w Los Angeles — USA 22—23.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	16	3	Флярантыны, Гаўла	Дзяніса, Іаана	6.03-16.40	12.44-19.02
панядзелак	17	4	Віктара, Малгажаты	Веранікі, Ерафея	6.04-16.37	13.33-20.13
аўторак	18	5	Юльяна, Лукаша	Пятра, Аляксея	6.06-16.35	14.08-21.37
серада	19	6	Пятра, Земавіта	Фамы, Макара	6.08-16.33	14.32-23.07
чацвер	20	7	Яна, Ірэны	Сяргея, Пелагеі	6.10-16.31	14.49- —
пятніца	21	8	Уршулі, Гіляра	Таісіі, Трыфана	6.11-16.29	15.03- 0.38
субота	22	9	Філіпа, Марка	Якава, Андроніка	6.13-16.27	15.16- 2.08

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

(Працяг са стар. 4)

лектнай інтэрферэнцыі — мяжу пранікнення лексічных асаблівасцей у дыялектную мову часткі Беларусі са знешніх у адносінах да яе дыялектаў або моўных адзінак. Гэта інтэрферэнцыя і яе мяжа могуць быць звязаны або са з'яўленнем у насельніцтве адной часткі тэрыторыі іншай моўнай арыентацыі ці сувязі ў параўнанні з другой, або з выхадам некаторых слоў з адной дыялектнай адзінкі на тэрыторыі Беларусі ў другую да адпаведнай ізаглоснай мяжы.

Структура адрозненняў можа скласціся: 1) у выніку непасрэднага кантакту і ўплыву адна на адну сумежных дыялектных адзінак на тэрыторыі Беларусі; 2) у выніку ўзаемадзеяння дыялектнай мовы ўсходняй часткі Беларусі з якой-небудзь знешняй у адносінах да яе наддыялектнай мовай, якая атрымала тут пашырэнне ў пэўных функцыянальных межах, але не пашыралася на заходнюю тэрыторыю.

Лексічны ўплыў наддыялектнай мовы на падпаўшую пад яго дыялектную — гэта ўвогуле адначасовае пранікненне па ўсёй адпаведнай тэрыторыі і паступовае замацаванне тут тых ці іншых слоў са слоўніка ўплываючай мовы. Інтэнсіўнасць уплыву можа быць розная ў розных месцах. Гэта залежыць ад многіх умоў і прычын, такіх як: характар населенага пункта, склад насельніцтва, яго занятк, гаспадарчыя і культурныя сувязі, матэрыяльны і культурны ўзровень яго жыцця і г.д. Існуюць два спосабы прасоўвання моўных форм: 1) наступаючыя здалёк моўныя элементы пераскокваюць праз шырокія прасторы, каб заваяваць асобныя пункты гарадскіх калектываў, адкуль яны пранікаюць на падпарадкаваную ім тэрыторыю; 2) моўныя неалагізмы могуць пранікаць здалёку ў калектыў зносін бесперарыўнай плыннюю, гэта значыць, перасоўваючыся ад аднаго пункта да другога.

Мерыдыянальныя лексічныя ізаглосы з поўным усходнім сумяшчэннем верагодна тлумачыць як вынік знешняга ўплыву на дыялектную мову ўсходняй часткі тэрыторыі Беларусі, а нешматлікія мерыдыянальныя ізаглосы з частковым усходнім сумяшчэннем — як вынік непасрэдных кантактаў паміж самімі дыялектамі на тэрыторыі Беларусі.

Як бы зонай нейтралізацыі і функцыянальнага супрацьстаўлення выступае паласа ўжывання слова *памост*. Яна з'яўляецца ў пэўным сэнсе перыферыйнай у адносінах да тэрыторыі паралельнага ўжывання слоў *мост* і *падлога: мост* — на ўсходзе, *падлога* — на захадзе.

На ўсходзе назіраецца ўплыў рускай мовы. Не зводзіцца ён толькі да лексічных запазычанняў. Выступаюць адрозненні таксама ў фанетыцы і граматыцы.

Глухія зычныя *ф* і *ф'* у словах іншамоўнага паходжання на ўсходзе Беларусі рэалізуюцца як *х, хв, кв; хунт* (фунт), *хвіранка* (фіранка), *квасоля* (фасоля), а на захадзе — як *п, ф; партух* (фартух), фабрыка. Фанетычнае размежаванне паявілася ў выніку тых самых працэсаў, што і лексічнае.

Мерыдыянальная ізаглоса прыназоўнікаў *к, да* склалася ў выніку міждыялектнага ўзаемадзеяння ў напрамку з усходу на захад. Прыназоўнік *к* характэрны для дыялектнай мовы на ўсход ад ізаглосы, дзе ўжываецца паслядоўна. Заходняя мяжа гэтай тэрыторыі супадае з усходнім пучком ізаглос паўднёва-заходняга напрамку. З дыялектнай моваю гэтай тэрыторыі прыназоўнік *к* звязаны генетычна. На захад ад ізаглосы ён суіснуе з прыназоўнікам *да* і з'яўляецца, напэўна, другасным і ўсходнедыялектным па паходжанню. Магчыма, што ўзнікненню гэтай ізаглосы садзейнічала таксама характэрнасць прыназоўніка *к* для рускай мовы.

[1] на падставе: Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 277-306.

[2] ізаглоса — лінія на карце, якая паказвае на дыялектнае адрозненне, на распаўсюджанне пэўнай моўнай рысы.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас: Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:

у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,

у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,

у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6,

у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,

у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,

у Саколцы, вуліца Варынскага 1,

у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Вітаем XI З'езд БГКТ! ● Расспяваная сям'я Лукашукоў ● Дом вясковых пенсіянераў ● Данута шукае Дзмітрыя ● Беларускі гурток у міжваеннай Варшаве ● Як Сакі бабу ратавалі ● На міліцэйскай службе ● Шляхам гадоў ● Практычныя парады ● „Зорка" ● Адгалоскі, рэцэнзія і наша пошта ● Гумар ● Песня „Якая ты цудоўная, Радзіма".

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Мірaслава Лукша, Яўгенія П..лоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Ада Ча.уга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч

„Niwa"
ul. Wesoł..wskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. ..-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok. ul. Wesołowskiego 1. Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł. półr. 520 zł. rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 17.4/88 r. Nakład 3.800. E-2.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ПЕСНЯ ПРА ЯКУБА КОЛАСА

Словы А. Ставера

Музыка І. Кузняцова

Мы чуем бацькоўскі прыветлівы голас,
Мы слухаем словы, як мудрасці дар, —
То з намі гаворыць любімы наш Колас,
Зямлі беларускай народны пясняр.

Крылатаю песняй Сымона-музыкі,
Народнымі думкамі новай зямлі
Стварыць сваё шчасце ён край свой паклікаў,
Жыццёваю марай народ акрыліў.

Народ беларускі здабыў сабе славу
У бітвах вялікіх, у працы сваёй,
І Коласа думы зрабіліся явай,
І новаю песняй гучаць над зямлёй.

Мы чуем бацькоўскі прыветлівы голас,
Мы слухаем словы, як мудрасці дар, —
То з намі гаворыць любімы наш Колас,
Зямлі беларускай народны пясняр.

НІЎКА

— Пэўна, наш старшыня пад фанаграму выступае: кожны год адно і тое ж.

Шмат расказаў пра сваю сіпласць.

У ТУМАНЕ

Васілюк едзе на матацыкле. Ён вартаўнік, наглядае за вадаёмам, дакладней, рыбу ў тым вадаёме вартуе. Вось і спяшаецца туды.

Ноччу прайшоў дождж, і ў нізкіх мясцінах як праехаць. Матацыкл буксуе. Задняе кола зарываецца ў багну. Вартаўнік пакідае матацыкл і ідзе пяшком.

Парушальнікаў, як у кожны выхадны, хапае.

„Каб іх наогул не было, — абыякава думае Васілюк, але тут жа спахопліваецца: — каб не было, навошта тады ахова возера?"

Першым у рыбацкіх ботах з высокімі, ледзь не пад грудзі халяўкамі стаіць Камароўскі. Ён з базы, на возеры ледзь не кожны выхадны.

— На рыбалку да нас, хе-хе? — каб не спудзіць рыбу, паціху гаворыць Васілюк.

Наступны таксама мужчына, таксама з базы, толькі драбнейшы, чым Камароўскі, і з барадой. Чалавек, ведаў Васілюк, патрэбны.

„Чым жа ён патрэбны? — прыпамінаў вартаўнік, паволі брыдучы па беразе. — Здаецца, электроды і карбід дастае. А дзе ён бярэ іх? Не ў магазіне ж..."

Далей, за рэдкім кустоўем, Васілюк згледзеў трактарыста Захара Піліпчыка, ажывіўся, павялічыў крокі. У думках вартаўнік падбіраў ужо балючыя словы, якімі збіраўся бэсціць парушальніка ўстаноўленага праўленнем парадку на возеры, як раптам успомніў: пазаўчора трактарыст прывозіў яму, Васілюку, сена. „Дурань, толькі разагнаўся дарэмна..." — падумаў Васілюк.

— А там хто? — павітаўшыся з механізатарам, спытаўся вартаўнік, прыглядаючыся да барадача, які ледзь віднеўся праз туман.

— Не ведаю. Як я прыехаў, ён ужо вудзіў, — адказаў Піліпчык. Васілюк рашуча накіраваўся да барадатага мужчыны.

— Гэй, барада! Даю 24 секунды на зборы, — сказаў Васілюк рыбаку.

— Мне дазволілі, — глуха прамовіў мужчына.

Роўна праз дваццаць чатыры секунды Васілюк схаваў гадзіннік і, заграбаючы ботамі ваду, пайшоў у атаку. Не вытрымаўшы націску, барадаты адступіў.

Васілюка назаўтра выклікаў старшыня калгаса.

— Шмат парушальнікаў?

— Былі. Паразганяў. Цяпер няма.

— Ну і цудоўна. Трэба з'ездзіць у горад. На Зялёнай, пяць, знойдзеш Георгіеўскага. Папросіш тры скрыні шыферных цвікоў. Кароўнік стаіць без даху.

Праз гадзіну калгасная машына спынілася на Зялёнай. Васілюк адшукаў патрэбныя дзверы, ступіў на парог і замёр ад нечаканасці: за сталом сядзеў мужчына, якога ўчора ён, Васілюк, турнуў з возера.

— Я вас слухаю, — спытала барада.

— Прабачце, я памыліўся, — і вартаўнік прычыніў дзверы.

Іван Пяшко

...Што напісана пяром, таго не высячэш і сякерай — гэтым жыў, на гэта спадзяваўся ананімшчык.

СЯМЕЙНАЯ РАЗМОВА

— Ты чула, Казлоўскаму лекар прапісаў строгую дыету.

— Ну, цяпер мы можам запрасіць яго ў госці.

ЭКАНАМІЧНА

— Дзе твой заручальны пярсцёнак?

— На гэтым тыдні яго носіць мая жонка.

У ЦЫРУЛЬНІ

— Вас пудраваць?

— А гэта ўваходзіць у кошт галення?

— Так.

— Тады, калі ласка, загарніце мне пудру — для жонкі.